

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **Управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» в системі фінансової безпеки**

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0739-уб
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми управління фінансово-
економічною безпекою

А.М. Ігнат'єв

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Рецензент к.е.н., доцент Бехтер Л.А.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент,
освітня програма управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

«_____» _____ 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Ігнат'єву Андрію Михайловичу

1. Тема роботи: Управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» в системі фінансової безпеки.
керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 року № 810-с.
2. Строк подання студентом роботи: 2 грудня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: підручники, навчальні посібники, монографічні та періодичні видання вітчизняних та зарубіжних вчених. Окрім того, використовувалася фінансова звітність підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): опрацювати теоретичні та методичні засади управління платоспроможністю підприємства; визначити теоретичні засади формування та реалізації фінансової політики управління платоспроможністю підприємства; здійснити аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК»; надати оцінку поточної та перспективної платоспроможності підприємства; визначити напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю ТОВ «ФОРС-ТЕК».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 10 рис., 20 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В., доцент	13.07.2020 р.	20.08.2020 р.
2	Лепьохін О.В., доцент	21.08.2020 р.	01.10.2020 р.
3	Лепьохін О.В., доцент	02.10.2020р.	13.11.2020 р.

7. Дата видачі завдання: 18 червня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	18.06.2020 р. – 30.06.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	01.07.2020 р. – 12.07.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	13.07.2020 р. – 20.08.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	21.08.2020 р. – 01.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	02.10.2020 р. – 13.11.2020 р.	виконано
6.	Формування висновків	14.11.2020 р. – 23.11.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	24.11.2020 р. – 30.11.2020 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	02.12.2020 р.	виконано

Студент _____ А.М. Ігнат'єв
(підпис) (ініціали та прізвище)Керівник роботи _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____ Л.А. Бехтер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 104 с., 10 рис., 20 табл., 73 джерела, 2 додатки.

Об'єктом дослідження є процеси управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» в системі фінансової безпеки.

Предметом дослідження є теоретико-методичних і практичні засади вдосконалення системи управління платоспроможністю підприємства з метою підвищення рівня його фінансової безпеки.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є узагальнення теоретико-методичних засад і розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Методи дослідження: діалектичного пізнання, теоретичного узагальнення, системного аналізу; причинно-наслідковий аналіз, табличний, графічний.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено методичний підхід до оптимізації структури балансу підприємства для підвищення платоспроможності за результатами розрахунку всіх відносних показників через призму оцінки ліквідності, тобто вираження складових агрегованого балансу за допомогою групування активів за ступенем ліквідності, а пасивів – за строками погашення.

Сформульовані в кваліфікаційній роботі магістра теоретичні узагальнення та практичні рекомендації щодо покращення системи управління платоспроможністю підприємства передбачають запровадження комплексу заходів та використання інструментів оптимізації платоспроможності підприємства.

АКТИВИ, КАПІТАЛ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ОПТИМІЗАЦІЯ,
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

SUMMARY

Qualifying work: 104 pp., 10 fig., 20 tab., 73 references, 2 annex.

The object of the study are the processes of solvency management of the LLC «FORCE-TEK» in the system of financial security.

The subject of the study is the theoretical and methodological and practical principles of improving the solvency management system of the enterprise in order to increase its financial security.

The purpose of the master's qualification work is to generalize the theoretical and methodological principles and develop recommendations for improving the solvency management system of LLC «FORCE-TEK».

The purpose of the qualification work was realized by solving the following research tasks: developed theoretical and methodological principles of solvency management of the enterprise; the theoretical bases of formation and realization of financial policy of management of solvency of the enterprise are defined; the analysis of the basic financial and economic indicators of activity of LLC «FORCE-TEK» is carried out; an assessment of the current and future solvency of the enterprise; the directions of improvement of the solvency management system of LLC «FORS-TEK» have been determined.

The following methods of economic research are used in the work: dialectical cognition (development of the category "solvency of the enterprise"); theoretical generalization, system analysis; causal analysis (changes in the level of solvency of the enterprise); tabular and graphical (characteristics of the aggregate indicators of the state and dynamics of solvency of the enterprise).

The information base for writing the qualification work consisted of: textbooks, manuals, monographs and periodicals of domestic and foreign scientists. In addition, the financial statements of LLC «FORS-TEK» were used.

The obtained results and their novelty: improved methodical approach to optimizing the structure of the balance sheet of the enterprise to increase solvency by

calculating all relative indicators through the prism of liquidity assessment, ie the expression of components of the aggregate balance sheet by grouping assets by liquidity and liabilities by maturity.

The theoretical generalizations and practical recommendations for improving the solvency management system of the enterprise formulated in the master's qualification work envisage the introduction of a set of measures and the use of tools for optimizing the solvency of the enterprise.

ASSETS, CAPITAL, SOLVENCY, OPTIMIZATION, FINANCIAL
SECURITY

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ	11
1.2 Сутність платоспроможності підприємства	11
1.2 Методичне забезпечення оцінювання платоспроможності підприємства..	21
1.3 Особливості управління платоспроможністю підприємства	35
Висновки до розділу 1	45
2 ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ФОРС-ТЕК».....	46
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	46
2.2 Аналіз поточної платоспроможності підприємства	56
2.3 Аналіз перспективної платоспроможності підприємства.....	64
Висновки до розділу 2	70
3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОВ «ФОРС-ТЕК».....	72
3.1 Формування ефективної системи управління дебіторською заборгованістю підприємства	72
3.2 Оптимізація структури балансу для підвищення платоспроможності підприємства.....	79
Висновки до розділу 3	90
ВИСНОВКИ.....	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	105

ВСТУП

Платоспроможність на сьогодні є однією із важливих характеристик діяльності будь якого підприємства оскільки характеризує собою здатність зберігати рівноважний, конкурентоспроможний стан сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи та адаптуючись до екзогенних та ендогенних чинників. Отже, питання управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства зосереджені в зоні найбільшої уваги як у організаційно-методичному, так і науковому аспектах.

Необхідність підтримання належного рівня платоспроможності пояснюється потребою забезпечення позитивного інвестиційного середовища конкретного підприємства, адже за допомогою результатів аналізу платоспроможності підприємств можна здійснити оцінку фінансового стану підприємства та рівень його фінансової безпеки.

Відповідно, це зумовлює актуальність дослідження теоретико-методичних та прикладних засад забезпечення платоспроможності підприємства, вдосконалення системи управління, зокрема, відповідних засобів та інструментів аналітичного обґрунтування управлінських рішень.

На сьогодні є значна кількість публікацій, присвячених проблемним аспектам управління платоспроможністю підприємства, насамперед, її аналізу та оцінюванні. Дані питання досліджували такі науковці: А. А. Мазаракі, А. В. Ружицький, А. Г. Гончарук, А. І. Ковальов, В. М. Суторміна, В. Ю. Бабаєв, Г. В. Блакита, Г. О. Крамаренко, Дж. К. Ван Хорн, Дж. К. Шим, І. О. Гальченко, Л. М. Блащак, О. Л. Польова, О. Є. Чорна, Т. В. Момот та ін.

При цьому, головною проблемою ефективного функціонування підприємств України залишається відсутність теоретико-методичного обґрунтування та розвинутої практики використання комплексного підходу щодо управління платоспроможністю, яка б, окрім розрахунку показників за типовими методиками та їх інтерпретації, давали керівництву можливість

виявляти та пояснювати сформовані тенденції, визначати резерви зміцнення платоспроможності, розуміти економічний механізм взаємозв'язку управлінських дій та враховувати наслідки їх прийняття, забезпечувати достатню платоспроможність у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Актуальність проблеми, недостатня її розробленість зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету та задачі.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є узагальнення теоретико-методичних засад і розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Мета кваліфікаційної роботи була реалізована шляхом вирішення таких завдань дослідження:

- опрацьовано теоретичні та методичні засади управління платоспроможністю підприємства;
- визначено теоретичні засади формування та реалізації фінансової політики управління платоспроможністю підприємства;
- проведено аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК»;
- здійснено оцінку поточної та перспективної платоспроможності підприємства;
- визначено напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Об'єктом дослідження є процеси управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» в системі фінансової безпеки.

Предметом дослідження є теоретико-методичних і практичні засади вдосконалення системи управління платоспроможністю підприємства з метою підвищення рівня його фінансової безпеки.

У роботі використано такі методи економічних досліджень: діалектичного пізнання (розвиток категорії «платоспроможність підприємства»); теоретичного узагальнення, системного аналізу; причинно-

наслідковий аналіз (зміни рівня платоспроможності підприємства); табличний і графічний (характеристика сукупних показників стану та динаміки платоспроможності підприємства).

Інформаційну базу для написання кваліфікаційної роботи становили: підручники, навчальні посібники, монографічні та періодичні видання вітчизняних та зарубіжних вчених. Окрім того, використовувалася фінансова звітність підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями: удосконалено методичний підхід до оптимізації структури балансу підприємства для підвищення платоспроможності за результатами розрахунку всіх відносних показників через призму оцінки ліквідності, тобто вираження складових агрегованого балансу за допомогою групування активів за ступенем ліквідності, а пасивів – за строками погашення.

Практичне значення мають пропозиції щодо покращення системи управління платоспроможністю підприємства, які передбачають запровадження комплексу заходів та використання інструментів оптимізації платоспроможності підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження надруковано у збірнику матеріалів XV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 2020 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Сутність платоспроможності підприємства

Платоспроможність є однією із важливих характеристик діяльності будь якого підприємства та представляє собою здатність зберігати стійкий, конкурентоспроможний стан не лише на поточний момент часу а й у перспективі. Задовільний стан платоспроможності підприємств дозволяє постійно реагувати та адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх чинників впливу. Тому, питання щодо формування ефективного механізму управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства викликають зосереджену увагу як у методичному, так і науковому аспектах.

Якщо підприємство відповідає критеріям платоспроможності, це дозволяє йому мати переваги перед іншими підприємствами щодо залучення інвестицій, отриманні кредитів, мати більш широкий виборі постачальників і кваліфікованих кадрів. Підприємство гармонійно співіснує з усіма контрагентами, оскільки вчасно сплачує платежі до бюджету, соціальних державних фондів, сплачує заробітну плату працівникам, дивіденди – акціонерам, а постачальникам сировини гарантує оплату відповідно до договірних умов, банкам вчасно повертає кредити та відсотки за ними [9].

Оцінювання рівня платоспроможності підприємства дозволяє визначити, наскільки ефективно впроваджено фінансовий менеджмент [13].

Аналіз сутності «платоспроможність підприємства» засвідчив про відсутність єдиного його розуміння цього поняття різними науковця. Саме тому актуальною з теоретичної та методичної точки зору залишається проблема з'ясування сутності платоспроможності підприємства.

У вітчизняних та іноземних теоріях фінансового аналізу діяльності підприємства існують різноманітні підходи до визначення економічного змісту

платоспроможності та характеристики методики її аналізу. Найбільше непорозумінь, неузгодженості, а той протилежних тверджень виникає при трактуванні цієї характеристики фінансового стану підприємства поряд з іншими, таким як ліквідність та фінансова стійкість.

Деякі дослідники в результаті узагальнення наявних визначень сутності платоспроможності підприємства виділяють три підходи щодо її трактування:

– західний – платоспроможність визначається наявністю власних оборотних коштів та здатністю покривати збитки (Й. Ворст, Дж. Депалленс, Дж. Джоборд, П. Ревентлоу) [38, 68];

– російський – платоспроможність визначається як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання (М. Абрютина [1], А. Грачов, В. Ковальов [25], М. Крейніна [32], Е. Уткін [61], А. Шеремет [66]);

– вітчизняний – платоспроможність представлена як важливий показник фінансової стійкості (В. Іващенко, В. Мельник, Є. Мних [42], Н. Тарасенко [57]).

На нашу думку, більш правильним з позиції виділення принципів змістовних розбіжностей у трактуваннях означених економічних категорій є такий поділ підходів щодо визначення сутності платоспроможності підприємства:

– короткостроково-орієнтований – платоспроможність розглядається виключно з позиції здатності погашати термінові та поточні зобов'язання. В цьому випадку, як правило, автори визначають її як важливу передумову фінансової стійкості підприємства, яка, на відміну від платоспроможності, має відношення до спроможності підприємства відповідати за довгостроковими зобов'язаннями (М. Болюх, В. Ковальов [25], Л. Лахтіонова [37], В. Мец, Є. Мних [42], О. Бут [14]);

– системний – платоспроможність розглядається як можливість виконання платіжних зобов'язань підприємства в цілому, незалежно від їх строкowości, за рахунок вже сформованих у даний період активів, тобто оцінена станом на певну дату. При цьому, як правило, фінансова стійкість вже

тракується як головна умова забезпечення постійної платоспроможності підприємства (Т. Костенко [20], Г. Савицька [50], Н. Тарасенко [57], Л. Фролова, Т. Шеремет).

Для першого підходу типовим є визначення М. Крейніної: «Платоспроможність – це наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції» [32].

В ньому на відміну від деяких інших визначень цієї групи, наприклад, В. Ковальова, Л. Лахтіонової, підкреслюється необхідність забезпечення можливості безперервно продовжувати виробничу діяльність підприємства в процесі управління його платоспроможністю. Однак, необхідно зауважити, що ця важлива, на нашу думку, умова платоспроможності підприємства досить часто ігнорується в нормативних методиках оцінки фінансового стану, рекомендованих для використання підприємствами України, що виявляється у заниженні нормативних значень відповідних показників [25, 37].

Незважаючи на поширеність «короткостроково-орієнтованого» підходу, вважаємо, що не можна погодитися із твердженням, відповідно до якого платоспроможність стосується лише короткострокових зобов'язань: довгострокові зобов'язання, так чи інакше з часом також підлягають погашенню. Звичайно, підприємству потрібні кошти для нового виробничого циклу, але, крім передбачених короткострокових зобов'язань, йому також необхідно мати певний резерв ресурсів для погашення довгострокових зобов'язань, термін погашення яких припадає на наступний звітний період.

Також дискусійною, на наш погляд, є точка зору тих вчених, які стверджують, як Е. Уткін, що під платоспроможністю розуміють здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями. На нашу думку, не слід у визначенні сутності платоспроможності акцентувати увагу й виключно на довгострокових зобов'язаннях, оскільки, як правило, поточні платежі переважають у загальній сумі платіжних зобов'язань у короткостроковому періоді [61].

Для виділеного другого підходу, характерним є поєднання двох розглянутих вище точок зору. Найтипівішим є визначення А. Шеремета: «...платоспроможність підприємства визначається як здатність покриття усіх зобов'язань підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами» [66]. Це визначення порівняно з іншими є точнішим, оскільки включає всі види зобов'язань і вказує за допомогою чого досягається мета (кінцевий результат). Однак повним його не можна визнати через те, що воно не враховує необхідність безперервності відтворювального процесу.

Отже, проведений аналіз наукових праць дозволив виділити основні характерні моменти, на які звертають увагу науковці при дослідженні цієї економічної категорії, основні з яких подано на рис. 1.1.

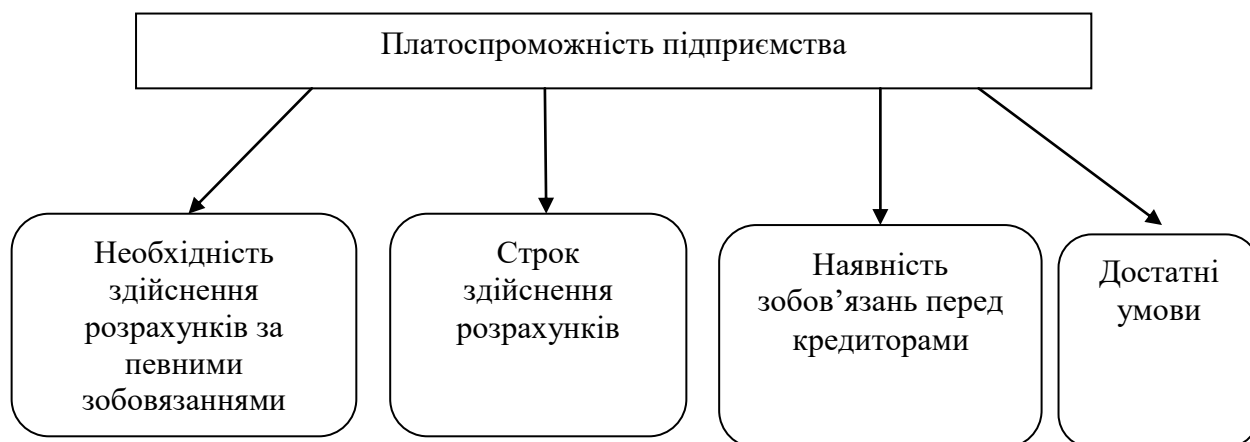

Рисунок 1.1 – Основні змістовні складові поняття «платоспроможність підприємства»

Проведений аналіз дає змогу сформулювати таку уточнену дефініцію досліджуваного поняття: платоспроможність – це здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання й забезпечувати погашення довгострокових зобов'язань, у частині, що стануть короткостроковими в наступному звітному періоді, в повному обсязі й у визначений термін за рахунок наявних та отриманих від реалізації активів грошових коштів за умови збереження безперервності виробничої діяльності.

Наведене визначення не суперечить світовій практиці інтерпретації платоспроможності підприємства. Зауважимо, що більшість західних науковців, зокрема, Дж. Деспалленс та Дж. Джебордин, вказують на те, що платоспроможним є підприємство, в якого «позитивні оборотні фонди», тобто наявний чистий оборотний (робочий) капітал з урахуванням балансової пов'язаності активів та пасивів підприємства формування резерву на покриття частини довгострокових зобов'язань, що стануть короткостроковими в наступному звітному періоді, і забезпечення безперервності виробничого циклу можливо лише, якщо вартість оборотних активів підприємства в певний момент часу перевищує суму короткострокових зобов'язань [69].

Цю думку підтримують і науковці вітчизняної та російської фінансово-економічних шкіл незалежно від притаманного їм підходу щодо трактування сутності досліджуваного поняття, наприклад, Л. Шеремет, Є. Мних, Н. Тарасенко та ін., які в своїх працях визначають чистий оборотний капітал як основний абсолютний показник платоспроможності підприємства [42, 57, 66].

В свою чергу, Й. Ворст та П. Ревентлоу визначають платоспроможність підприємства як «здатність витримувати збитки». Це, на нашу думку, досить ємний, хоча й дещо спрощений погляд на сутність даного поняття. Вважаємо, що використання слова «збитки» тут пов'язано з відповідним поглядом на платежі, пов'язані з погашенням зобов'язань. У ньому простежується певний зв'язок із сформованим визначенням: необхідність існування деякого потенціалу чи резерву активів для покриття можливих збитків від дострокового вилучення капіталу, висуненням кредитором вимог щодо термінового погашення зобов'язань [66].

Як було зауважено вище, відмінність виділених підходів щодо інтерпретації «платоспроможності» полягає не тільки в рівні охоплення зобов'язань підприємства, але й у прийнятому автором трактуванні зв'язку між платоспроможністю та фінансовою стійкістю. «Коротко-орієнтований» підхід, в більшості випадків, передбачає дослідження цього зв'язку за схемою «фактор – результат» з розглядом фінансової стійкості в якості останнього, а «системний»

підхід – навпаки, визначає платоспроможність як результат стабільного функціонування підприємства.

На нашу думку, між платоспроможністю та фінансовою стійкістю, які в умовах ринкової економіки є найважливішими характеристиками фінансового стану складної фінансової системи – підприємства, існують складні зворотні зв'язки, що не дає можливості однозначно визначити їх місце в схемі «фактор – результат».

Конкретний результат розв'язання даного завдання залежить від горизонту оцінювання платоспроможності, тобто від виду платоспроможності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Види платоспроможності підприємства

Вид платоспроможності	Горизонт оцінювання	Особливості методики оцінювання	Характер зв'язку з фінансовою стійкістю
Миттєва	3–5 днів (період ліквідності грошових коштів та їх еквівалентів)	Оцінюється рівень забезпеченості термінових зобов'язань наявними грошовими коштами та їх еквівалентами	Є передумовою формування фінансової стійкості
Поточна	Короткостроковий період	Оцінюється рівень забезпеченості короткострокових зобов'язань за рахунок оборотних активів з урахуванням очікуваного чистого грошового потоку	Є передумовою формування фінансової стійкості
Перспективна	Середньостроковий період	Оцінюється рівень забезпеченості зобов'язань, короткострокових та частини довгострокових, за рахунок оборотних активів з урахуванням очікуваного чистого грошового потоку	Є ознакою фінансової стійкості

Забезпеченість платоспроможності в часі – це процес, який прямо пов'язаний зі зміцненням фінансового стану підприємства. Стійкість фінансового стану залежить від результатів виробничої, комерційної, фінансово-інвестиційної діяльності підприємства, а стійкий фінансовий стан, у

свою чергу, позитивно впливає на його діяльність.

Отже, якщо поточна платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, що забезпечує стабільну платоспроможність у тривалій перспективі, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків [12].

Зокрема, авторський колектив під керівництвом А. Поддєрьогіна зауважує, що фінансову стійкість підприємства тісно пов'язано з його перспективною платоспроможністю [59]. Такий підхід притаманний більшості методичних рекомендацій, що застосовуються в Україні, оскільки в них одна з груп показників має назву «Показники оцінки фінансової стійкості (платоспроможності)».

Кожному із встановлених видів платоспроможності відповідає певний вид неплатоспроможності, які диференціюється залежно від масштабів прояву кризових явищ, однією з ознак якого є рівень необхідного залучення активів для погашення зобов'язань. Так, нормативне забезпечення аналізу платоспроможності підприємств в Україні [47] передбачає класифікацію неплатоспроможності підприємств на такі види:

– поточна неплатоспроможність – фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент через випадковий збіг обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідає законодавчому визначенню, як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого строку їх сплати, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності;

– критична неплатоспроможність – відповідає фінансовому стану потенційного банкрутства;

– надкритична неплатоспроможність – коли задоволення визнаних судом

вимог кредиторів можливе не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури;

– фіктивна неплатоспроможність.

На нашу думку, перші три вказаних види неплатоспроможності є проявом негативної якісної оцінки визначених видів платоспроможності: поточна неплатоспроможність – миттєвої платоспроможності; критична неплатоспроможність – поточної платоспроможності; надкритична неплатоспроможність – перспективної платоспроможності.

Однак, при цьому нормативне забезпечення аналізу платоспроможності підприємств в Україні рекомендує проводити поглиблене її вивчення виключно в межах виявлення ступеня покриття короткострокових зобов'язань оборотними активами. Врахування необхідності наявності можливості погашення частини довгострокових зобов'язань та продовження діяльності підприємства в наступних періодах передбачається здійснювати шляхом дослідження додатково динаміки показників рентабельності.

Важливим науково-практичним аспектом дослідження платоспроможності підприємства є її зв'язок з ліквідністю. Деякі фахівці ототожнюють платоспроможність з ліквідністю, інші, навпаки, наголошують на їх нетотожності [9, 28].

При цьому деякі науковці зазначають, що платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність [18], а інші – навпаки, що ліквідність більш містке поняття [58]. Зауважимо, що позиція науковців з цього питання не залежить від їх приналежності до певного підходу щодо сутності платоспроможності підприємства.

Так, вітчизняні науковці М. Болюх, В. Бурчевський, М. Горбатов, Є. Іонін [23], Є. Мних [42], Н. Тарасенко [57] до певної міри ототожнюють платоспроможність з ліквідністю, що виявляється у подібності визначень даних понять.

Поділяємо погляд науковців, що наголошують на принциповій відмінності, але пов'язаності понять «платоспроможність» та «ліквідність»,

таких як І. Бланк [9], В. Ковальов [25], М. Коробов [29] та ін.

Термін «ліквідність» означає здатність підприємства перетворювати свої активи на гроші для покриття боргових зобов'язань [37]. Зауважимо, що саме це – не здатність погашати чи своєчасно сплачувати, проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями, а саме спроможність перетворювати свої активи на гроші з метою виконання певних платежів.

При визнанні підприємства ліквідним не висуваються додаткові умови щодо його збереження як повноцінного суб'єкта господарювання, з огляду на це ефективний фінансовий менеджмент передбачає підтримку ліквідності підприємства на рівні, що визначається пріоритетами забезпечення його поточної та перспективної платоспроможності.

В той же час, ліквідність є визначальним фактором формування платоспроможності підприємства. Більшість авторів вказує на те, що необхідною умовою достатності коштів та їх еквівалентів для виконання зобов'язань підприємством і подальшої виробничо-господарської діяльності є ліквідний стан його балансу.

Ліквідність балансу визначається шляхом зіставлення складових активу підприємства, згрупованих за швидкістю їх перетворення в гроші (рівнем ліквідності активів), зі складовими його пасиву, згрупованими за ступенем терміновості їх оплати [16, 69].

Ліквідність є менш динамічною порівняно з платоспроможністю, оскільки в міру стабілізації господарської діяльності підприємства в нього формується відносно незмінна структура балансу, що визначається, насамперед, його галузевою приналежністю.

В той же час платоспроможність підприємства, яка в значній мірі визначається інтенсивністю надходження та витрачання грошових коштів, а, відповідно, залежить від якості укладених контрактів та платіжної дисципліни як самого підприємства, так і його контрагентів, не має статичний характер. З урахуванням цього погоджуємося в тому, що оцінку платоспроможності в нормальній ситуації слід проводити на основі вивчення джерел надходження і

витрачання грошових коштів у короткостроковій та довгостроковій перспективі та здатності стабільно забезпечувати перевищення перших над другими.

Платоспроможність – це можливість підприємства розплачуватися за своїми зобов'язаннями. При задовільному фінансовому стані підприємство стійко платоспроможне; при незадовільному – періодично або постійно неплатоспроможне.

Найкращий варіант – коли у підприємства завжди є вільні кошти, яких достатньо для погашення наявних зобов'язань. Але підприємство є платоспроможним і в тому випадку, коли вільних коштів у нього недостатньо або вони зовсім відсутні, але підприємство здатне швидко реалізувати свої активи і розплатитися з кредиторами.

Представлені результати дослідження існуючих поглядів дають змогу виділити такі основні положення, які характеризують «платоспроможність підприємства» як економічну категорію.

По-перше, платоспроможність є складним і багатофакторним поняттям, яке, з одного боку, зумовлюється економічним середовищем діяльності підприємства, а також результатами його функціонування, а з іншого – визначає їх.

По-друге, платоспроможність не слід ототожнювати лише з можливістю повернення боргів, вона передбачає можливість здійснення усіх платіжних потреб, які необхідні для нормального процесу господарської діяльності. При цьому при визначенні платоспроможності підприємства термін зобов'язань не має істотного значення.

По-третє, стан платоспроможності зумовлюється наявним розміром грошових активів, але не обмежується ним. Вона розглядається не тільки як здатність термінового погашення зобов'язань в момент оцінки за рахунок наявних грошей, але і як здатність підприємства забезпечувати генерування грошових потоків, які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням та платіжним потребам підприємства. При цьому виконання платіжних зобов'язань та потреб може здійснюватись за рахунок не тільки власних, але й

позикових коштів за умови, що підприємство має потенційні можливості обслуговування та повернення позикових коштів.

По-четверте, платоспроможність розглядається не як статична характеристика. Найбільшу цінність має динамічна платоспроможність, тобто наявність протягом усього періоду, що досліджується.

Таким чином, ключову роль серед функціональних компонент відповідного рівня економічної безпеки відводять саме фінансовій безпеці, оскільки система фінансових відносин є провідним та невід'ємним елементом кожної економічної системи підприємства. Разом з цим надійність, його життєздатність та стійкість підприємства в розрізі фінансової складової визначається станом його платоспроможності.

1.2 Методичне забезпечення оцінювання платоспроможності підприємства

Для забезпечення платоспроможності підприємству необхідно володіти методикою його аналізу. В українській практиці показники, які використовуються при аналізі платоспроможності, ще чітко не визначені. Теоретично розроблені й застосовуються на практиці лише окремі аспекти методик. Останнім часом опублікована низка досліджень російських та вітчизняних учених, присвячених цій проблемі. Однак запропоновані ними методики не завжди враховують вимоги вітчизняних підприємств щодо обсягу аналітичної інформації.

У методологічному аспекті на сьогодні в Україні можна скористатися нормативними методиками міністерств і відомств для оцінки платоспроможності підприємства [46, 47]. В них висвітлюються загальні напрями аналізу та встановлені основні методичні засади проведення поглибленого аналізу платоспроможності підприємства.

Узагальнення рекомендацій, наведених у нормативних документах, дає змогу зробити висновок, що вони побудовані переважно на засадах

«короткостроково-орієнтованого» підходу щодо визначення сутності платоспроможності та передбачають її оцінку та управління виключно з метою запобігання банкрутству. Для оцінки й прогнозування платоспроможності підприємства у вітчизняній практиці, як правило, використовуються такі показники: чисті оборотні активи (робочий капітал); коефіцієнт абсолютної платоспроможності; коефіцієнт термінової платоспроможності; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт загальної платоспроможності; коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами; коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності.

Основу методики їх визначення та інтерпретації становить зіставлення певних елементів активів з елементами пасивів балансу ліквідності. Існують різні підходи до складу груп активів і пасивів в балансі ліквідності, оскільки віднесення певної балансової статті до тієї чи іншої групи залежить від специфіки аналізованого підприємства. Традиційним є поділ активів та пасивів, наведений у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Характеристика груп активів та пасивів агрегованого балансу ліквідності

Назва	Склад
A_1 – Найбільш ліквідні активи	Грошові кошти Поточні фінансові інвестицій
A_2 – Активи високої ліквідності	Поточна дебіторська заборгованість
A_3 – Активи низької ліквідності	Запаси і витрати
A_4 – Активи, що важко реалізуються	Необоротні активи
P_1 – Найбільш термінові пасиви	Кредиторська заборгованість
P_2 – Короткострокові пасиви	Поточні зобов'язання, крім найбільш термінових пасивів
P_3 – Довгострокові пасиви	Довгострокові зобов'язання
P_4 – Постійні пасиви	Власний та прирівняний до нього капітал

Зауважимо, що готова продукція підприємства і товари можуть бути віднесені до швидко ліквідних активів, якщо існує сталий попит на них. Сумнівна дебіторська заборгованість, незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів можуть бути віднесені до важко ліквідних активів.

Пропорція, в якій ці групи мають перебувати відносно один до одного, визначається характером та сферою діяльності, швидкістю обороту коштів підприємства, співвідношенням поточних та довгострокових активів, сумою та строковістю зобов'язань, на покриття яких призначені статті активів, ступенем ліквідності поточних активів.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо мають місце такі співвідношення:

$$A_1 > P_1, A_2 > P_2, A_3 > P_3, A_4 < P_4, \quad (1.1)$$

У випадку, коли одна або кілька нерівностей мають знак, протилежний вищевказаній умові, ліквідність балансу не є абсолютною.

В практиці абсолютно ліквідний баланс не є оптимальною ситуацією, тому що говорить про недостатньо ефективне використання коштів з позиції уникнення застосування позикових коштів для нарощення рентабельності власного капіталу.

Виконання перших трьох нерівностей завжди супроводжується виконанням четвертої нерівності, тому практично істотним є зіставлення підсумків перших трьох груп за активами й пасивами. Четверта нерівність носить «балансуючий» характер й у той же час має глибокий економічний зміст: його виконання свідчить про дотримання мінімальної умови фінансової стабільності – наявність у підприємства власних оборотних коштів. У свою чергу, порівняння повільно ліквідних активів із довгостроковими пасивами, тобто з майбутніми надходженнями і платежами, дає змогу визначити перспективну платоспроможність підприємства [5].

Ліквідність оцінюється за допомогою абсолютних та відносних показників. Серед абсолютних основним є показник, що характеризує величину робочого капіталу.

Значення цього показника для підприємства пов'язане не стільки з характеристикою співвідношення поточних активів і пасивів як деякою

гарантією ліквідності, скільки з характером і причинами їх змін і тим безпосереднім впливом, який вони справляють на платоспроможність підприємства [10].

Абсолютні показники непристосовані для просторово-часового зіставлення, для них не існує і будь-яких орієнтирів щодо оптимальної величини або бажаної динаміки. Для того щоб мати можливість порівнювати досягнуті рівні платоспроможності, використовують відносні показники.

Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття) дає змогу встановити, якою мірою оборотні активи покривають короткострокові пасиви [50]:

$$K_{пл} = \frac{OA}{ПЗ} = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{П_1 + П_2}, \quad (1.2)$$

де OA – оборотні активи;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання.

Нормальним значенням даного коефіцієнта вважається інтервал 1,5–2,5, але не менше 1. Однак якщо взяти до уваги, що ступінь ліквідності різних елементів поточних активів істотно відрізняється, можна допустити, що не всі вони можуть будуть негайно реалізовані без втрати вартості, а також необхідність формування певного резерву активів для безперервного продовження діяльності підприємства, у нормально функціонуючого платоспроможного підприємства даний показник має бути вище 1.

Коефіцієнт покриття відображає прогноз платоспроможності на відносно віддалену перспективу.

Коефіцієнт термінової платоспроможності (проміжний коефіцієнт покриття) відображає прогнозовані платіжні можливості підприємства за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами й характеризує очікувану платоспроможність підприємства на період, що дорівнює середній тривалості обороту дебіторської заборгованості [45]:

$$K_{III} = \frac{A_1 + A_2}{\Pi_1 + \Pi_2}, \quad (1.3)$$

Теоретичне значення коефіцієнта оцінюється на рівні 0,8–1, за деякими джерелами допускається його зниження до 0,5.

Коефіцієнт абсолютної платоспроможності («кислотний тест») вказує, яка частка короткострокових зобов'язань може бути за необхідності погашена негайно за рахунок наявних грошових коштів та їх еквівалентів [40]:

$$K_{API} = \frac{A_1}{\Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3}, \quad (1.4)$$

Теоретично в західній практиці значення коефіцієнта вважається достатнім, якщо воно перевищує 0,2–0,3. В більшості вітчизняних методик нормативне значення коефіцієнта – більше 0,2. Для отримання чіткого уявлення про платоспроможність підприємства на підставі даного показника, його краще розраховувати в середньому за рік.

Коефіцієнт загальної платоспроможності визначає здатність підприємства покрити всі зобов'язання (короткострокові й довгострокові) всіма його активами. Даний показник часто застосовується при виборі найбільш надійного партнера з безлічі потенційних на основі аналізу їхньої бухгалтерської звітності. Нормальне обмеження для цього коефіцієнта – більше 2.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів. Він показує, яка частка оборотних активів підприємства сформована за рахунок власних оборотних коштів.

Наведені показники ліквідності та платоспроможності відбивають інтереси різних зовнішніх користувачів аналітичної інформації. Так, для

постачальників найбільш інформативним є коефіцієнт абсолютної платоспроможності, для кредиторів – термінової платоспроможності, а для акціонерів – коефіцієнти покриття та загальної платоспроможності.

Слід зауважити, що розглянуті коефіцієнти мають певні недоліки, а саме [37]:

- статичність – ці показники розраховуються на основі балансових даних, які характеризують майновий стан підприємства на конкретну дату і, відповідно, є одномоментними, що вказує на необхідність аналізу їх динаміки за ряд періодів та використання середніх за період значень;

- можливість завищення значень показників унаслідок включення до складу поточних активів неліквідних їх елементів;

- ігнорування перспективних надходжень та видатків грошових коштів, які здатні змінити поточну оцінку платоспроможності;

- наявність потенційних зобов'язань, які не відображаються в балансі та не враховуються при розрахунку коефіцієнтів платоспроможності.

В нормативній методиці оцінки платоспроможності підприємств передбачено використання спеціальних показників для виявлення ознак неплатоспроможності та диференціації її видів.

Так, про поточну неплатоспроможність свідчать: наявність простроченої кредиторської заборгованості, від'ємне значення різниці між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань. При цьому до складу інших високоліквідних активів рекомендується включати довгострокові фінансові інвестиції.

Критична неплатоспроможність має місце, якщо на початку і в кінці звітного кварталу мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпечення власними засобами у кінці звітного кварталу менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно. Якщо за підсумками року коефіцієнт покриття менше 1 і підприємство не отримало прибутку, то такий його фінансовий стан характеризується ознаками

надкритичної неплатоспроможності [24].

На нашу думку, нормативний підхід щодо оцінки платоспроможності має суттєвий недолік – короткострокова спрямованість процедури оцінювання.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності визначається за період, який дорівнює шести місяцям, за формулою:

$$K_{ВП} = \frac{K_{ПЛ1} + \frac{6}{12} \times (K_{ПЛ1} - K_{ПЛ0})}{2}, \quad (1.5)$$

де $K_{ПЛ1}$, $K_{ПЛ0}$ – значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець (на початок) звітного періоду;

6 – період відновлення платоспроможності в місяцях.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства відновити свою платоспроможність протягом півроку.

Якщо структура балансу є задовільною, розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності на період, який дорівнює трьом місяцям. Формула розрахунку аналогічна коефіцієнту відновлення платоспроможності, але період втрати – 3 місяці. Коефіцієнт втрати платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства не втратити платоспроможність у найближчі три місяці.

Крім двох вищевказаних показників, на нашу думку, для своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу, здатної в перспективі призвести до проблем із ліквідністю та неплатоспроможності, доцільно також повернутися до використання коефіцієнта Бівера.

За міжнародними стандартами значення коефіцієнта Бівера: менше 0,17 дозволяє віднести підприємство до високої групи «ризик втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності є низьким; від 0,17 до 0,4 – дозволяє віднести підприємство до середньої групи «ризик втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності оцінюється як

середній; понад 0,4 – дозволяє віднести підприємство до низької групи «ризиків втрати платоспроможності», тобто рівень його платоспроможності досить високий.

Він розраховується за такою формулою:

$$K_B = \frac{ЧП + A}{З}, \quad (1.6)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток;

A – амортизація;

$З$ – зобов'язання.

Зауважимо, що вчені-економісти використовують неоднакові методики аналізу платоспроможності, які відрізняються між собою кількістю показників та їх направленістю. Порівняльна характеристика методичних підходів визначення ліквідності та платоспроможності в короткостроковій і довгостроковій перспективі наведено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Порівняльна характеристика методичних підходів до визначення ліквідності та платоспроможності підприємства

Показники	Нормативне значення	І. Бланк	П. Бурак	А. Гончаров	Г. Крамаренко	А. Поддєрьогін	Д. Міддлтон	Е. Нікбахт,	А. Грошелі	Ф. Ченг
		Українські вчені					Західні вчені			
1	2	3					4			
Показники ліквідності та короткострокової платоспроможності										
Коефіцієнт поточної ліквідності	1–2	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6–0,8	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,20–0,35	+	+	+	+	+				
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей		+								
Робочий капітал				+				+		
Показники фінансової стійкості та довгострокової платоспроможності										
Коефіцієнт автономії	> 0,5	+	+	+	+	+				
Коефіцієнт фінансової ризику	0,5	+		+	+	+				

Продовження таблиці 1.3

1	2	3				4		
Коефіцієнт залежності	0,4	+	+				+	+
Коефіцієнт поточної залежності		+						
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,9	+						
Коефіцієнт маневрування власного капіталу	0,3	+		+				
Коефіцієнт покриття відсотків			+				+	+
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень				+				
Коефіцієнт довгострокового залучення позикового капіталу	0,4			+				
Коефіцієнт фінансової стабільності	> 1					+		
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	> 0,1			+	+	+		
Частка зобов'язань							+	+

З неї видно, що у вітчизняних вчених оцінка ліквідності й платоспроможності проводиться за рядом коефіцієнтів, які часто дублюють інформацію, передбачають поглиблене вивчення окремої вузької сфери діяльності підприємства. З метою виявлення можливих напрямів удосконалення нормативного підходу, докладніше розглянемо погляди деяких українських вчених щодо системи показників та методики аналізу платоспроможності підприємств. В. Іващенко, М. Болюх свою методику аналізу платоспроможності підприємства ґрунтують на розрахунку та нормативних значеннях коефіцієнтів абсолютної ліквідності, проміжного коефіцієнта покриття (ліквідності), загального коефіцієнта покриття (ліквідності).

Автори зазначають, що для запобігання суб'єктивізму при оцінюванні платоспроможності таким способом, пов'язаного з використанням нормативних, часто теоретично необґрунтованих, значень, потрібно розраховувати ліквідність термінову (відношення грошової готівки і боргів, які будуть повернені протягом тридцяти днів, до зобов'язань, які підлягають оплаті в строк до тридцяти днів), ліквідність другого рівня (чисельник та знаменник ті самі, але термін – дев'яносто днів) і ліквідність третього рівня (чисельник та знаменник ті самі, але термін – один рік) [14].

Принциповим недоліком запропонованого підходу є те, що його автори, з самого початку наголошують, що платоспроможність підприємства

підтверджується відсутністю простроченої заборгованості, і лише за відсутності цієї заборгованості проводиться аналіз платоспроможності.

Таким чином, з цього випливає висновок, що при наявній короткостроковій заборгованості підприємство вже є неплатоспроможним. Але ж в процесі виробничо-господарської діяльності ситуація може швидко змінюватися, наприклад, підприємство отримає кошти необхідні для погашення кредиторської заборгованості внаслідок сплати дебіторської заборгованості.

Методика аналізу платоспроможності підприємства Є. Мниха базується на використанні таких показників: коефіцієнт абсолютної платоспроможності, коефіцієнт термінової платоспроможності, коефіцієнт проміжної платоспроможності, коефіцієнт загальної платоспроможності. Автор підкреслює, що для оцінки коефіцієнтів платоспроможності треба визначити інформаційні зв'язки факторів їхнього формування за даними бухгалтерського балансу [42].

За методикою Н. Тарасенко аналіз підприємства проводиться заданими балансу на основі показників: розміру власного оборотного капіталу, коефіцієнтів ліквідності, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнта довготермінового залучення позикових коштів, коефіцієнта забезпеченості за кредитами. Автором пропонується здійснювати оперативний аналіз поточної платоспроможності підприємства за допомогою платіжного календаря, який є складовою внутрішньої оцінки фінансового стану [57].

Таким чином, короткий огляд позицій вітчизняних науковців та методик щодо аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства доводить, що це питання все ще є не вирішеним. Всі вони мають спільні недоліки, а саме:

- виключно статичний характер, що обмежує аналітичну цінність та об'єктивність результатів аналізу;
- неврахування якості управління оборотними активами підприємства, яка є головним чинником формування ліквідності та платоспроможності й передбачає дослідження показників оборотності, тривалості операційного та фінансового циклів підприємства.

Відмінності у методичних підходах ускладнюють розрахунок та призводять до труднощів у визначенні фінансової позиції підприємства по відношенню до своїх конкурентів. Тому виникає потреба виявлення системи показників, які б забезпечили можливість прийняття правильних управлінських рішень.

На наш погляд, методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства повинна бути узагальненою, але залежно від мети використання можна проводити аналіз у скороченому варіанті, проте з метою контролю ліквідності та платоспроможності підприємства слід проводити аналіз у повному обсязі. Загальна модель аналізу платоспроможності підприємства, що враховує наведений вище підхід щодо трактування їх сутності, репрезентована на рис. 1.2.

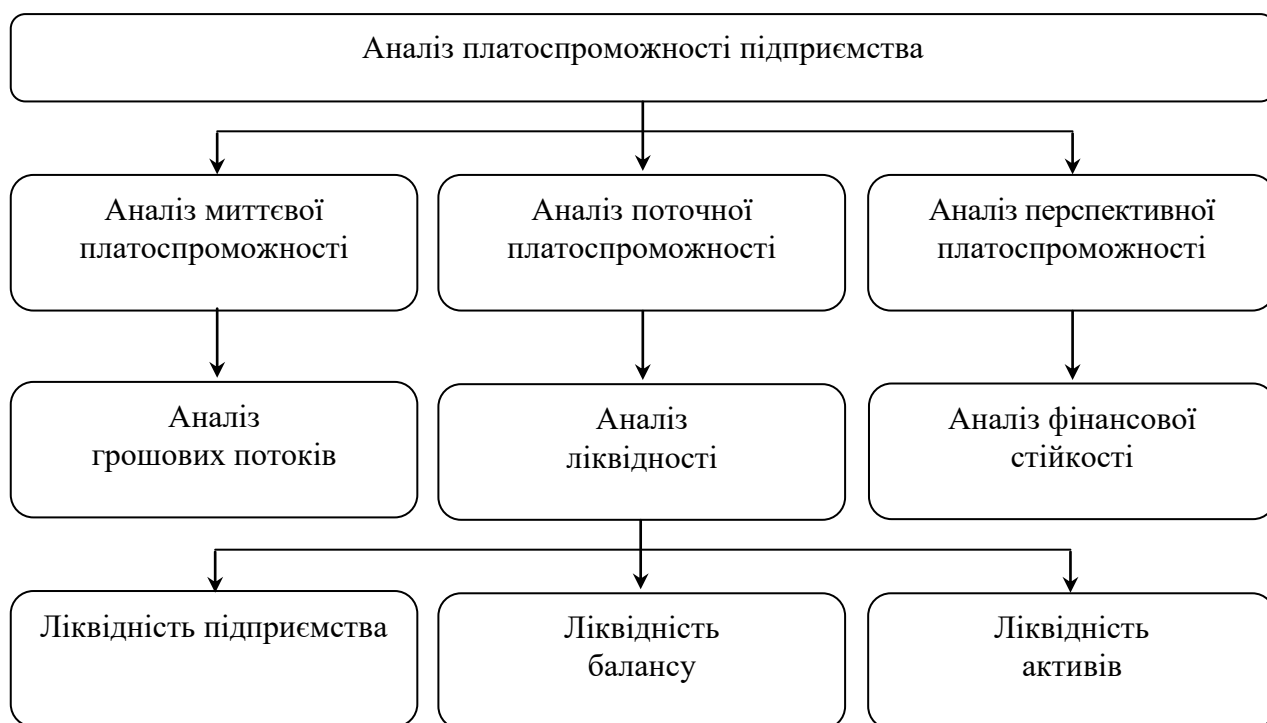

Рисунок 1.2 – Схема аналізу платоспроможності підприємства

Для проведення аналізу платоспроможності підприємства застосовують систему показників (табл. 1.3), за допомогою яких можливо здійснити розгорнутий аналіз платоспроможності підприємства, виявити основні причини

її зміни в часі, своєчасно вжити відповідні заходи для покращення фінансового стану.

Таблиця 1.4 – Показники платоспроможності підприємства

Назва показника	Призначення показника	Нормативне значення	Розрахунок
Власний оборотний капітал, тис. грн	Позитивне значення свідчить про можливість погашення поточної заборгованості за рахунок оборотних засобів	Збільшення (позитивне значення)	ПА-ПЗ, де ПА – поточні активи; ПЗ – поточні зобов'язання
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Показує, яка частина поточної заборгованості підприємства може бути погашена негайно на дату складання звітності	0,2-0,3	ГК/ПЗ, де ГК – грошові кошти
Коефіцієнт термінової ліквідності	Показує, яка частина поточної заборгованості підприємства може бути погашена за рахунок готівки та очікуваних надходжень від дебіторів	0,7-0,8	(ГК+ЦП+ДЗ)/ПЗ, де ЦП – високоліквідні цінні папери; ДЗ – дебіторська заборгованість
Коефіцієнт загальної ліквідності	Дозволяє виявити, в якій мірі поточні активи покривають поточні зобов'язання підприємства	2,0-2,5	ОА/ПЗ, де ОА – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання
Коефіцієнт ліквідності запасів	Показує, в якій мірі матеріальні цінності покривають поточні зобов'язання підприємства	-	З/ПЗ, де З – матеріальні оборотні засоби (запаси)
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	Показує, в якій мірі очікувані надходження від дебіторів будуть використані для погашення поточних зобов'язань підприємства	-	КР/ПЗ, де КР – кошти у розрахунках
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	Показує, який розмір кредиторської заборгованості припадає на 1 грн дебіторської	-	КЗ/ДЗ, де КЗ – кредиторська заборгованість
Коефіцієнт мобільності активів	Показує, яку частку в активах підприємства займають оборотні активи	> 0,5	ОА/А, де А – активи
Коефіцієнт співвідношення активів	Показує рівень співвідношення між оборотними та необоротними активами підприємства	> 1,0	ОА/НА, де НА – необоротні активи

Показники аналізу платоспроможності згруповані за видами

платоспроможності (миттєва, поточна, перспективна) та розподілені за своєю значимістю в отриманні об'єктивної оцінки платоспроможності на дві групи – основні та допоміжні, а також за отриманою на їх основі характеристикою платоспроможності – на показники статичної та динамічної оцінки. Дана система показників не є вичерпною, містить лише базові показники, які дають змогу всебічно проаналізувати платоспроможність підприємства [32].

Основу групи показників із динамічної характеристики платоспроможності становлять показники руху грошових коштів. Розглянемо методику визначення основних з них.

Уявлення про збалансованість та синхронність надходжень і видатків грошових коштів формується на підставі дослідження коефіцієнту ліквідності грошового потоку – співвідношення вхідного (*CIF*) і вихідного (*COF*) грошових потоків:

$$K_{\text{ЛП}} = \frac{CIF}{COF}, \quad (1.7)$$

Якщо даний показник менше 1, то це є свідченням низької платоспроможності підприємства.

Існує й інша формула визначення даного показника, що враховує зміну залишків грошових коштів протягом аналізованого періоду, оскільки вони використовуються для фінансування витрат періоду:

$$K_{\text{ЛП}} = \frac{CIF - (ГА_{\text{к}} - ГА_{\text{п}})}{COF}, \quad (1.8)$$

де $ГА_{\text{к}}$, $ГА_{\text{п}}$ – сума залишку грошових активів підприємства на кінець та на початок періоду відповідно, тис. грн.

Коефіцієнт ефективності грошового потоку підприємства розраховується за формулою:

$$K_{\text{ЕГП}} = \frac{NCF}{COF} = K_{\text{ЛГП}} - 1, \quad (1.9)$$

де NCF – чистий грошовий потік підприємства за період, тис. грн.

Економічний зміст цього показника аналогічний показникам рентабельності. Відмінність полягає в тому, що він дає змогу оцінити співвідношення не доходів і витрат, а надходжень і видатків коштів за період, при цьому абсолютним показником результативності діяльності є не прибуток, а чистий грошовий потік. Додатне значення коефіцієнта ефективності грошових потоків означає, що надходження коштів у звітному періоді перевищували видатки, тобто підприємство було ліквідним і платоспроможним. Коефіцієнт обслуговування боргу обчислюється за формулою [70]:

$$K_{\text{Об}} = \frac{ПК}{NCF}, \quad (1.10)$$

де $ПК$ – обсяг позикового капіталу підприємства.

Він характеризує здатність підприємства обслуговувати свої зобов'язання за рахунок чистого грошового потоку від операційної діяльності. Даний показник є одним з найбільш важливих в системі показників ліквідності та платоспроможності підприємства, оскільки на його основі відбувається прийняття управлінських рішень щодо залучення кредитних ресурсів.

Таким чином, забезпечення ефективного управління платоспроможністю підприємства вимагає застосування спеціальної методики аналізу цієї складової фінансового стану, яка дає можливість залежно від поставлених завдань проводити оцінювання здатності підприємства погашати свої зобов'язання як у цілому, так і в розрізі окремих видів платоспроможності, станом на певний момент часу і в динаміці, в цілому за певний період часу.

Головною метою аналізу платоспроможності є своєчасне виявлення й усунення недоліків у фінансовій діяльності.

1.3 Особливості управління платоспроможністю підприємства

Сучасні економічні умови господарювання вимагають від керівництва підприємств нових підходів до управління платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, можливості її негативного впливу на рівень фінансової безпеки підприємства та необхідності розробки відповідних захисних заходів щодо мінімізації можливих загроз.

При цьому потрібно застосовувати системний підхід та в комплексі формувати цілісну фінансову політику управління платоспроможністю як невід'ємну складову фінансового менеджменту підприємства, пов'язану з іншими його елементами. Управління платоспроможністю підприємства в сучасних умовах являє собою певну систему, яка охоплює практично всі елементи фінансового менеджменту (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Складові системи управління платоспроможністю підприємства

При обґрунтуванні концептуальних засад раціонального управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства слід виходити з прийнятого трактування відповідних понять, змісту основних задач фінансового менеджменту та загальних принципів його організації [71].

На нашу думку, формування політики управління платоспроможністю має ґрунтуватися на таких базових принципах фінансового менеджменту: системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості, варіативності.

Згідно з принципом плановості та системності потрібно комплексно поєднувати всі напрями, прийоми та методи фінансового менеджменту з метою підтримки фінансової рівноваги підприємства як у короткостроковому періоді (за рахунок збалансованого управління його грошовими потоками та підтримки достатньої ліквідності його оборотних коштів), так і в довгостроковому періоді (за рахунок формування ефективної політики фінансування господарської та інвестиційної діяльності й оптимізації структури капіталу), що є головною умовою постійної платоспроможності.

Враховуючи принцип цільової спрямованості, завдання оптимізації грошового обігу на підприємстві може стати пріоритетним у випадку, коли в поточній фінансово-господарській діяльності намітилися проблеми з технічною платоспроможністю і потрібно вживати серйозні заходи щодо прискорення оборотності коштів та підвищення ліквідності його активів.

Разом з тим, виходячи з принципу стратегічної орієнтованості, тактичні задачі підтримки ліквідності та платоспроможності підприємства повинні вирішуватися з урахуванням стратегії його довгострокового розвитку, що передбачає упереджуваче управління грошовими потоками з метою забезпечення такої структури активів, яка б позитивно впливала на його інвестиційний розвиток.

За принципом варіативності необхідно прогнозувати різноманітні варіанти розміщення грошових коштів з метою пошуку таких альтернатив, які дають змогу оптимально поєднувати задачі забезпечення ліквідності та

платоспроможності з досягненням належної прибутковості активів при допустимому рівні ризику [49].

При формуванні політики управління перспективною платоспроможністю необхідно враховувати, що вона характеризується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування для гарантування постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання. Достатній рівень частки власного капіталу залежить від обраного менеджментом стандарту фінансування – традиційного або функціонального.

При традиційному підході перспективна платоспроможність підприємства визначається такими правилами:

- правило мінімальної фінансової рівноваги, яка заснована на наявності обов'язкової позитивної ліквідності, тобто необхідному формуванні певного резерву платоспроможності на покриття ризику виникнення невідповідності в обсягах, періодах та швидкості оборотності короткострокових елементів активу і пасиву балансу (таким резервом є робочий капітал – перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями);

- правило максимальної заборгованості – довго- та середньострокові зобов'язання не повинні перевершувати половини постійного капіталу, який включає власний капітал і прирівняні до нього довгострокові джерела коштів [35].

Функціональний підхід передбачає дотримання таких вимог:

- скориговане правило фінансової рівноваги: власний і прирівняний до нього капітал повинні повністю покривати стабільно розміщені активи (необоротні активи), тобто резерв ліквідності оцінюється за величиною власних оборотних коштів;

- короткострокове фінансування базується на тому, що сума потреби в оборотних активах (у розмірі джерел власних оборотних коштів) міняється протягом звітного періоду і ці зміни можуть привести до однієї з альтернатив: або до зайвого забезпечення оборотними активами, внаслідок чого тимчасово з'являються вільні джерела власних оборотних коштів, або незадоволення

потреби в оборотних активах, унаслідок чого доводиться використовувати позикові кошти.

За функціональним підходом питома вага короткострокових зобов'язань у складі джерел фінансування не може перевищувати частку ліквідних активів (грошові кошти і фінансові інвестиції, поточна дебіторська заборгованість і запаси, призначені до продажу). Решта вартості активів повинна бути профінансована за рахунок власного капіталу або довгострокових зобов'язань. З урахуванням цього, необхідна (достатня) частка власного капіталу у складі джерел фінансування є індивідуальною для кожного підприємства і на кожен звітну дату [43].

Коли вирішується проблема забезпечення необхідного приросту активів джерелами фінансування, найбільш сприятлива для підприємства ситуація з позиції забезпечення перспективної платоспроможності складається, якщо приріст нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, інших власних джерел фінансування дорівнює приросту необоротних активів і необхідних запасів. Приріст решти елементів активів може бути забезпечений збільшенням поточних зобов'язань підприємства. При цьому в першу чергу розглядаються можливості збільшення кредиторської заборгованості шляхом цілеспрямованої зміни умов розрахунків з постачальниками і підрядниками щодо термінів платежів. Що стосується додаткового залучення короткострокових позикових коштів, то його доцільність визначається можливим приростом рентабельності власного капіталу [66].

Таким чином, головним завданням в управлінні перспективною платоспроможністю є доведення до необхідних розмірів власних оборотних коштів та робочого капіталу.

Для ефективного управління платоспроможністю необхідно визначити, які види діяльності та які елементи активів чи пасивів сприяли зростанню або зменшенню грошових коштів, оборотних активів, власного оборотного та робочого капіталу і в якій мірі. При цьому оцінювання платоспроможності підприємства має зосереджуватися, насамперед, на вивченні й аналізі причин

фінансових утруднень підприємства.

Як правило, причинами неплатоспроможності є: невиконання плану з випуску й реалізації продукції; порушення структури й асортименту продукції, зниження її якості; збільшення собівартості продукції; недотримання режиму економії; недовиконання плану прибутків і як результат – дефіцит власних джерел самофінансування; в умовах конкуренції втрата каналів реалізації й постійних покупців, замовників; неплатоспроможність самих покупців і замовників; низька оборотність обігового капіталу; відволікання коштів у наднормативні запаси сировини, матеріалів, готової продукції; інфляційні процеси й податкова політика, зокрема високий відсоток оподатковування [25].

При розробці політики управління ліквідністю підприємства потрібно враховувати особливості необоротних та оборотних активів як об'єктів фінансового управління [72].

Стратегія управління активами значною мірою залежить від ступеня їх ліквідності. Головне завдання фінансового менеджменту в сфері управління ліквідністю полягає в обґрунтуванні оптимального варіанту вкладення коштів у оборотні активи за критерієм максимізації рівня ліквідності. При цьому з огляду на необхідність забезпечення перспективної платоспроможності також необхідно в процесі управління необоротними активами намагатися забезпечувати повернення інвестованих коштів у найкоротші строки шляхом використання методів прискореної амортизації.

Тактичні рішення в області управління платоспроможністю пов'язані з оптимізацією величини та структури оборотних активів і полягають у виборі відповідної політики управління запасами, грошовими коштами, дебіторською заборгованістю. При цьому можуть використовуватися дві тактики вибору величини оборотних активів залежно від їх співвідношення з обсягами реалізації: обмежуюча та гнучка.

При використанні обмежуючої тактики підтримується обсяг оборотних активів на мінімально можливому рівні, тобто підприємство не створює додаткових резервів, підтримує сувору дисципліну розрахунків з

постачальниками. Така тактика зменшує витрати на обслуговування оборотних активів, мінімізує ризик втрат при використанні оборотних коштів. Але дана модель обмежує можливості підприємства щодо збільшення прибутків за рахунок розширення обсягів діяльності і швидкого реагування на зміни ринкової кон'юнктури. Вона може бути ефективною в політиці управління платоспроможністю тільки на тих підприємствах, що характеризуються невеликим обсягом короткострокових зобов'язань, оскільки при значних їх розмірах мінімізація оборотних активів супроводжуватиметься низькими рівнями ліквідності та поточної платоспроможності [62].

Тому, на наш погляд, більшого поширення повинна набути гнучка тактика, основний зміст якої полягає у забезпеченні високого співвідношення між поточними активами і обсягом реалізації, тобто підприємство збільшує такі статті балансу, які забезпечують можливість збільшення обсягів виробництва при відповідній зміні кон'юнктури ринку і дають змогу стимулювати обсяг продажів за рахунок надання відстрочки платежів.

Управління ліквідністю оборотних активів підприємства повинно обов'язково поєднуватися з управлінням поточними пасивами, оскільки від їх узгодженості залежить формування та можливість нарощення чистого оборотного (робочого) капіталу. При цьому важливе значення має обрана стратегія фінансування оборотних активів. У теорії фінансового менеджменту виділяють чотири моделі її реалізації: ідеальну, агресивну, консервативну та компромісну.

Ідеальна модель полягає в тому, що довгострокові пасиви встановлюються на рівні необоротних активів, а короткострокові зобов'язання – оборотних активів. В цих умовах у підприємства відсутні як власні оборотні кошти, так і робочий капітал.

Агресивна модель фінансування оборотних активів полягає в тому, що довгострокові пасиви є джерелом покриття необоротних активів та постійної частини оборотних, тобто їх мінімуму, який необхідний для здійснення господарської діяльності, визначеного на основі нормування без врахування

страхових запасів [19].

Консервативна модель фінансування оборотних активів передбачає, що змінна частина поточних активів також покривається довгостроковими пасивами. Як правило, дана модель застосовується на початкових стадіях діяльності підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного фінансування [44].

Компромісна модель фінансування оборотних активів найбільш реальна. Сутність її полягає в тому, що необоротні активи, постійна частина оборотних активів і приблизно 0,5 змінної частини поточних активів покриваються довгостроковими пасивами. При цьому робочий капітал визначається як різниця між довгостроковими пасивами і необоротними активами [62].

Отже, вибираючи стратегію фінансування оборотних активів, необхідно орієнтуватися на бажане співвідношення між рівнем рентабельності та рівнем ризику втрати платоспроможності підприємства, яке оцінюється необхідною величиною робочого капіталу.

Характер заходів, що вживатимуться з метою досягнення цільового рівня платоспроможності залежить від того, який з показників фінансового стану у підприємства має незадовільні значення.

Так, факторами, що підвищують коефіцієнт поточної ліквідності є: максимальне обмеження вкладень капіталу у важколіквідні та недопущення вкладень у неліквідні поточні активи; наявність «чистих» поточних активів (у вигляді грошових коштів, цінних паперів, які можуть бути перетворені на гроші негайно) у розмірі, достатньому для покриття фінансових зобов'язань, строки сплати за якими настали або настануть у найближчий час; залучення у господарський обіг позикових коштів на максимально тривалий час [62].

Отже, для підвищення коефіцієнта покриття необхідно поповнювати реальний власний капітал і стримувати зростання позаоборотних активів і довгострокової дебіторської заборгованості. При цьому в процесі управління платоспроможністю необхідно уникати збільшення даного показника за

рахунок уповільнення оборотності коштів, вкладених у запаси, а також зростання дебіторської заборгованості.

В свою чергу, для підвищення показника термінової платоспроможності необхідно сприяти зростанню забезпеченості запасів власними оборотними коштами, для чого варто збільшувати власні оборотні кошти й знижувати рівень запасів [38].

Отже, при розробці політики раціонального управління платоспроможністю підприємства окремо доцільно розробляти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ліквідності та прискорення оборотності в розрізі окремих видів поточних активів (товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій). При цьому обов'язково потрібно враховувати особливості та тривалість операційного та фінансового циклів підприємства в розрізі окремих видів діяльності, а потім вже визначати, в якому напрямку треба змінити активи чи пасиви, щоб сума його грошових коштів збільшилась.

Чим менша тривалість фінансового циклу, тим менше фінансових ресурсів потрібно для фінансування виробничих потреб підприємства (з урахуванням необхідності надання відстрочок платежів покупцям продукції для стимулювання збуту та можливості отримання відстрочок платежів з боку постачальників).

Зменшити фінансовий цикл можна шляхом прискорення обороту виробничих запасів та дебіторської заборгованості і некритичного уповільнення обертання кредиторської заборгованості підприємства постачальникам.

Розробляючи заходи щодо зменшення фінансового циклу важливо враховувати поточний стан кон'юнктури ринків ресурсів та готової продукції [51].

Як показує зарубіжний та вітчизняний досвід, деякі малі підприємства, що в основному займаються операціями купівлі-продажу і мають невисоку частку доданої вартості у загальній ціні реалізованої продукції, за рахунок вдалого маневрування відстрочками платежів не лише покривають потреби у

фінансуванні запасів і дебіторської заборгованості, але й мають додаткове джерело фінансування за рахунок комерційних кредитів постачальників [71].

Ефективне управління абсолютною платоспроможністю досягається, насамперед, за рахунок раціонального управління грошовими потоками, яке визначається синхронізацією надходжень і видатків, певною мірою залежить від організації оперативного фінансового планування, яке включає розробку платіжного календаря [30].

З позицій теорії інвестування грошові кошти являють собою окремий випадок інвестицій у товарно-матеріальні цінності, а тому управління ними повинно здійснюватися на загальних засадах: підтримка мінімального залишку грошових коштів для безперебійного здійснення поточних розрахунків; врахування діапазону сезонних змін залишку грошових коштів; створення резерву вільних грошових коштів на випадок можливого розширення обсягів діяльності; формування резерву грошових коштів для компенсації непередбачених витрат і можливих втрат у процесі фінансово-господарської діяльності; своєчасна трансформація вільних грошових коштів у високоліквідні фінансові інструменти та їх зворотна конвертація для поповнення залишку грошових коштів.

Таким чином, управління платоспроможністю – це складний комплексний процес, що охоплює майже всі складові сучасного фінансового менеджменту. Тільки раціональне поєднання наявних методів та інструментарію управління активами та пасивами підприємства, грошовими потоками та прибутковістю дає можливість досягти бажаних рівнів ліквідності та платоспроможності й забезпечити її збереження протягом тривалого періоду часу.

При цьому головна проблема такого управління полягає в об'єктивному протиріччі двох пов'язаних завдань фінансово менеджменту – підвищення ліквідності і платоспроможності, а також досягнення необхідної рентабельності. Тому управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства потрібно будувати на засадах постійного компромісу щодо

одночасної мінімізації ризику втрати платоспроможності та ризику втраченої вигоди з урахуванням визначених стратегічних та тактичних пріоритетів фінансово-економічного розвитку підприємства.

Висновки до розділу 1

Платоспроможність є важливою характеристикою діяльності підприємства та являє собою здатність зберігати рівноважний, конкурентоспроможний стан сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи та адаптуючись до екзогенних та ендогенних чинників в актуальних ринкових умовах. Отже, питання управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства зосереджені в зоні найбільшої уваги як у організаційно-методичному, так і науковому аспектах.

Платоспроможність характеризує здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання й забезпечувати погашення довгострокових зобов'язань, у частині, що стануть короткостроковими в наступному звітному періоді, в повному обсязі й у визначений термін за рахунок наявних та отриманих від реалізації активів грошових коштів за умови збереження безперервності виробничої діяльності.

Забезпечення ефективного управління платоспроможністю підприємства вимагає застосування спеціальної методики аналізу цих складових фінансового стану, яка дає можливість залежно від поставлених завдань проводити оцінку здатності підприємства погашати свої зобов'язання як у цілому, так і в розрізі окремих видів платоспроможності, станом на певний момент часу і в динаміці, в цілому за певний період часу.

Сучасні економічні умови господарювання вимагають від керівництва підприємств нових підходів до управління ліквідністю і платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, можливості її негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності та необхідності розробки відповідних захисних заходів щодо мінімізації

можливих загроз.

При розробці політики раціонального управління платоспроможністю підприємства окремо доцільно розробляти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ліквідності та прискорення оборотності в розрізі окремих видів поточних активів (товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій).

Управління платоспроможністю – це складний комплексний процес, що охоплює майже всі складові сучасного фінансового менеджменту. Тільки раціональне поєднання наявних методів та інструментарію управління активами та пасивами підприємства, грошовими потоками та прибутковістю дає можливість досягти бажаних рівнів ліквідності та платоспроможності й забезпечити її збереження протягом тривалого періоду часу.

2 ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ФОРС-ТЕК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «ФОРС-ТЕК» здійснює торгівлю технікою і обладнанням, запасними частинами і комплектуючими для автотранспортних засобів. Підприємство ТОВ «ФОРС-ТЕК» знаходиться за адресою: м. Запоріжжя, Хортицький район, вул. Калнишевського 22.

Підприємство з моменту державної реєстрації є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в банківських установах, печатку, штампи та інші реквізити.

ТОВ «ФОРС-ТЕК» правоздатне, дієздатне й має усі права, необхідні йому для рішення своїх завдань і може бути обмежене у своїх правах тільки у випадках, передбачених законодавством України.

Підприємство самостійно володіє, користується й розпоряджається своїм майном, діє на підставах повного господарського розрахунку й самофінансування.

Фінансовий відділ ТОВ «ФОРС-ТЕК» за різними галузями своєї діяльності виконує такі функції:

- довгострокове, середньострокове та поточне планування (моделювання бізнес-проектів, планування ліквідності, ведення фінансового календаря);
- ведення бухгалтерської звітності;
- операції з банківськими рахунками, сервісне обслуговування.

Керівником ТОВ «ФОРС-ТЕК» є генеральний директор, який наймає комерційного директора шляхом укладення з ним контракту. Функції працівників визначаються генеральним директором і реалізується через певні повноваження. Комерційний директор Товариства підзвітний генеральному директорові.

Генеральний директор ТОВ «ФОРС-ТЕК» має право:

- діяти на основі діючого положення без окремого доручення на це, по питаннях, що відносяться до компетенції фірми;
- організувати роботу фірми на основі колегіальності та єдиного начала в обговоренні і розв'язанні всіх питань по керівництву фірмою зі встановленням конкретної відповідальності посадових осіб за стан справ на дорученій ділянці роботи;
- надавати пропозиції щодо структури фірми, добору, розміщенню керівників структурних підрозділів та спеціалістів;
- здійснювати добір і розміщення працівників;
- заохочувати працівників фірми та накладати на них стягнення, у відповідності з діючим законодавством;
- перевіряти в межах своїх повноважень;
- укладати договори з постачальниками товарів і товарно-матеріальних цінностей і вести з ними розрахунки;
- затверджувати посадові інструкції і положення про структурні підрозділи підприємства;
- проводити збори трудового колективу по питанням що стосуються діяльності підприємства;
- вирішувати питання по забезпеченню підприємства експлуатаційними матеріалами, обладнанням та іншим, для здійснення нормативного виробничого процесу;
- планувати діяльність та визначати стратегію і основні напрями розвитку фірми відповідно кон'юнктури ринку продукції, товарів, економічної ситуації та завдань.

Організаційна структура підприємства представлена на рис 2.1.

Така структура управління забезпечує швидку реалізацію управлінських рішень, сприяє підвищенню ефективності роботи функціональних служб, уможливорює необхідний маневр ресурсами. Вона є найдоцільнішою на даному підприємстві. Завдяки раціонально організованому постачанню сировини і матеріалів на підприємстві забезпечується необхідний рівень товарних запасів

та безперервного виробництва

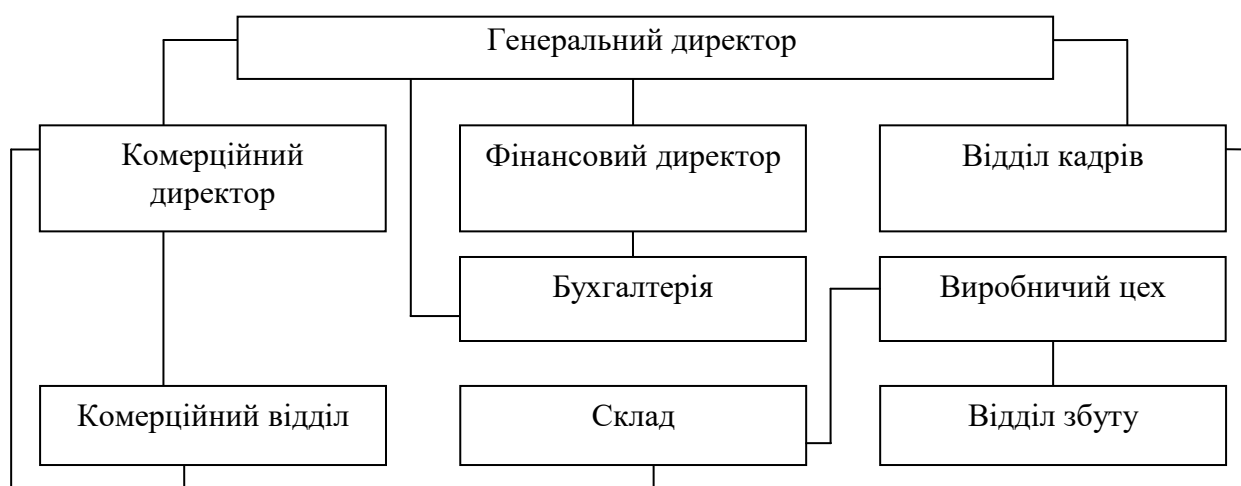

Рисунок 2.1 – Організаційна структура підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК»

Товариство є власником: статутного фонду; продукції, що вироблена Товариством за результатами господарської діяльності; майна, придбаного за результатами фінансово-господарської діяльності Товариства; отриманих прибутків; іншого майна, придбаного на підставах, не заборонених чинним законодавством.

Для проведення аналізу фінансово-економічного стану підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» (Додатки А, Б) доцільно спочатку здійснити оцінювання динаміки та структури власного капіталу підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.1 – Аналіз власного капіталу підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр., тис. грн.

Складові власного капіталу	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення +,-	
				2018/2017	2019/2017
Статутний капітал	227	227	227	-	-
Інший додатковий капітал	1290	1283	1278	-7	-12
Резервний капітал	78	78	78	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15621	3608	9357	-12013	-6265
Усього власний капітал	17216	5197	10939	-12020	-6277

З аналізу даних таблиці можна зробити такі висновки щодо структури та динаміки власного капіталу. Так, статутний і резервний капітал не змінювалися. Проте інший додатковий капітал в 2018 р зменшився на 7 тис. грн, а в 2019 р – ще на 6 тис. грн (у цілому за період, який був проаналізований відбулося зменшення на 0,95%, тобто зміни несуттєві, втім негативні).

Більше занепокоєння викликає зміна розміру нерозподіленого прибутку, адже з 2017 р по 2019 р відбулося зниження значення цього показника на 6265 тис. грн або 40,1%. Таке зменшення є суттєвим і може загрожувати фінансовій автономії підприємства, хоча остаточні висновки можна буде зробити лише після визначення динаміки активів і зобов'язань ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Сукупний розмір власного капіталу підприємства через означені зміни його основних складових також знизився на 6277 тис. грн або 36,46%, що наочно демонструє рис. 2.2.

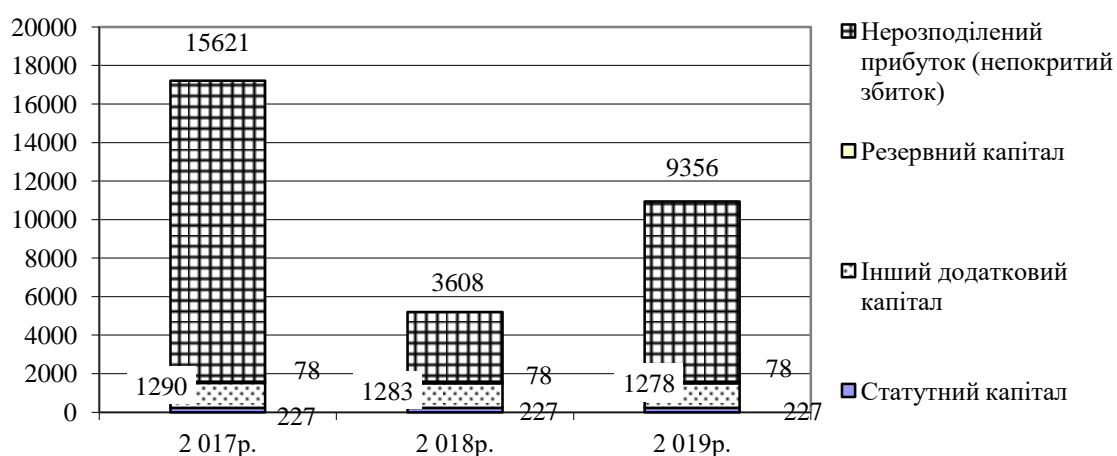

Рисунок 2.2 – Склад і динаміка власного капіталу ТОВ «ФОРС-ТЕК», за період 2017–2019 рр., тис. грн.

У табл. 2.2 згруповано статті зобов'язань ТОВ «ФОРС-ТЕК». Аналіз цих даних, а також їх співставлення з даними про власний капітал дає підстави стверджувати, що фінансова стійкість підприємства погіршується, оскільки сукупні зобов'язання зросли на 3134 тис. грн або 12,72% (на фоні зменшення власного капіталу). За своєю структурою зобов'язання не були однорідними протягом періоду, що аналізувався.

Таблиця 2.2 – Аналіз зобов'язань підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр., тис. грн.

Найменування статті зобов'язань	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення	
				2018/2017	2019/2017
Довгострокові кредити банків	4027	5540	1642	1513	-2385
Відстрочені податкові зобов'язання	58	-	-	-58	-58
Короткострокові кредити банків	3408	8923	8521	5515	5112
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	12012	2639	8777	-9373	-3235
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	2855	1987	1894	-868	-961
Поточні зобов'язання за розрахунками:					
– з одержаних авансів	1013	4121	3841	3108	2828
– з бюджетом	19	19	21	0	2
– з позабюджетних платежів	0	1	1	0	0
– зі страхування	57	68	242	12	185
– з оплати праці	79	74	82	-5	3
– з учасниками	1096	8667	2719	7571	1623
Інші поточні зобов'язання	12	33	32	21	20
Всього зобов'язань	24636	32071	27771	7435	3134

Рис. 2.3 містить графічну інтерпретацію динаміки зобов'язань підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».

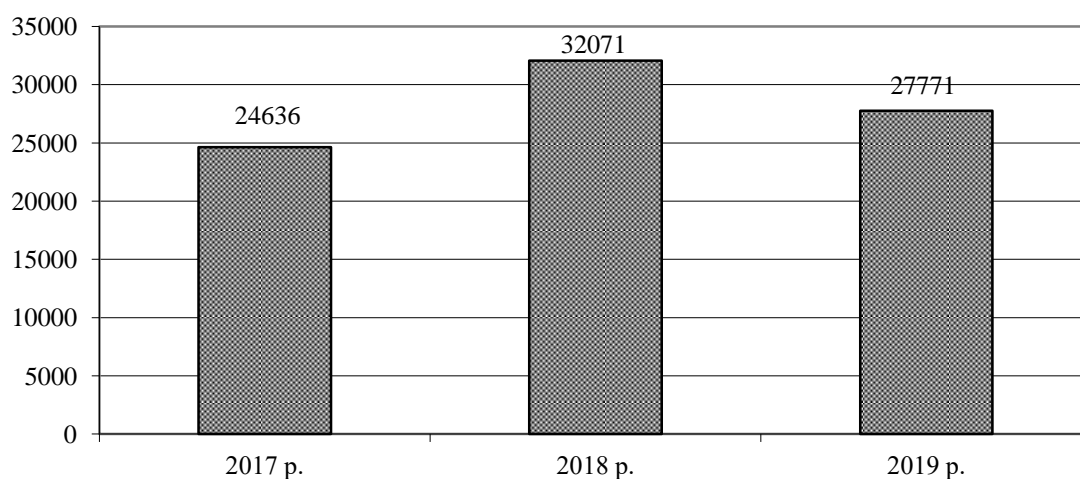

Рисунок 2.3 – Динаміка зобов'язань підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за 2017–2019 рр., тис. грн.

Так, лише у 2017 р використовувалися відстрочені податкові зобов'язання, хоча їх питома вага не була значною.

Варто зазначити, що у 2019 р відбулося зменшення довгострокових кредитів банків на 2385 тис. грн, поряд зі збільшенням обсягу залучених короткострокових банківських кредитів на 5112 тис грн, що можна пояснити погіршенням загальної економічної ситуації й згортанням довгострокового інвестиційного банківського кредитування. При цьому зменшилась кредиторська заборгованість, що є позитивним моментом, оскільки дозволяє залучати кошти у господарську діяльність підприємства.

З метою порівняння зміни власного капіталу та зобов'язань зі змінами напрямів використання фінансових ресурсів доцільно провести аналіз активів підприємства (табл. 2.4 і рис. 2.4).

Таблиця 2.3 – Аналіз активів підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр., тис. грн.

Найменування статті активів	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення	
				2018/2017	2019/2017
1	2	3	4	5	6
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:					
– залишкова вартість	16	23	46	7	29
– первісна вартість	76	88	114	12	38
– накопичена амортизація	-59	-65	-68	-6	-9
Незавершені інвестиції	377	47	81	-329	-296
Основні засоби:	0	0	0	0	0
– залишкова вартість	3596	4000	4086	404	490
– первісна вартість	5816	6474	6795	658	979
– знос	-2220	-2474	-2709	-254	-489
Довгострокові фінансові інвестиції:					
– які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	83	77	76	-5	-7
– інші фінансові інвестиції	13543	13512	13512	-31	-31
Довгострокова дебіторська заборгованість	2	2	2	0	0
Відстрочені податкові активи	0	652	78	652	78

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
II. Оборотні активи					
Виробничі запаси	1067	931	2167	-136	1101
Незавершене виробництво	1391	1546	2212	155	822
Готова продукція	1794	1090	1127	-704	-668
Товари	11	270	6	260	-5
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги					
– чиста реалізаційна вартість	17114	9175	7979	-7939	-9135
– первісна вартість	17114	9175	7979	-7939	-9135
Дебіторська заборгованість за розрахунками:					
– за бюджетом	1456	1970	2557	514	1102
– за виданими авансами	368	603	443	235	75
Інша поточна дебіторська заборгованість	6	9	543	3	537
Грошові кошти та їх еквіваленти:					
– в національній валюті	289	471	1176	182	887
– у т.ч. в касі	0	0	0	0	0
– в іноземній валюті	440	2450	1983	2010	1543
Інші оборотні активи	38	269	420	231	382
Витрати майбутніх періодів	262	169	216	-93	-46
Усього активів	41853	37268	38710	-4584	-3143

Аналізуючи дані таблиці, можна дійти висновку, що активи підприємства зменшилися на 3143 тис. грн або 7,51%.

У сучасних умовах, які характеризуються кризовими явищами в економіці, важливе значення має дотримання належної фінансової стійкості чи стабільності підприємства. Як вже було зазначено платоспроможність підприємства тісно пов'язана з фінансовою стійкістю, оскільки в перспективі дозволяє забезпечити платоспроможність підприємства.

В табл. 2.4 зведено основні показники, що характеризують фінансову стійкість ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів не повинен перевищувати 1, однак з аналізу даних таблиці можна побачити, що протягом трьох років, які були проаналізовані, й особливо в 2018 р на підприємстві

«зловживали» залученими коштами, ставлячи під загрозу фінансову стійкість підприємства.

Таблиця 2.4 – Аналіз фінансової стійкості ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Показники фінансової стійкості	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення	
				2018/2017.	2019/2017.
Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів	1,43	6,17	2,54	4,74	1,11
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,41	0,14	0,28	-0,27	-0,13
Коефіцієнт маневреності власних коштів	-0,02	-2,52	-0,63	-2,50	-0,61

Наочно динаміка зміни показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» представлена на рис. 2.4.

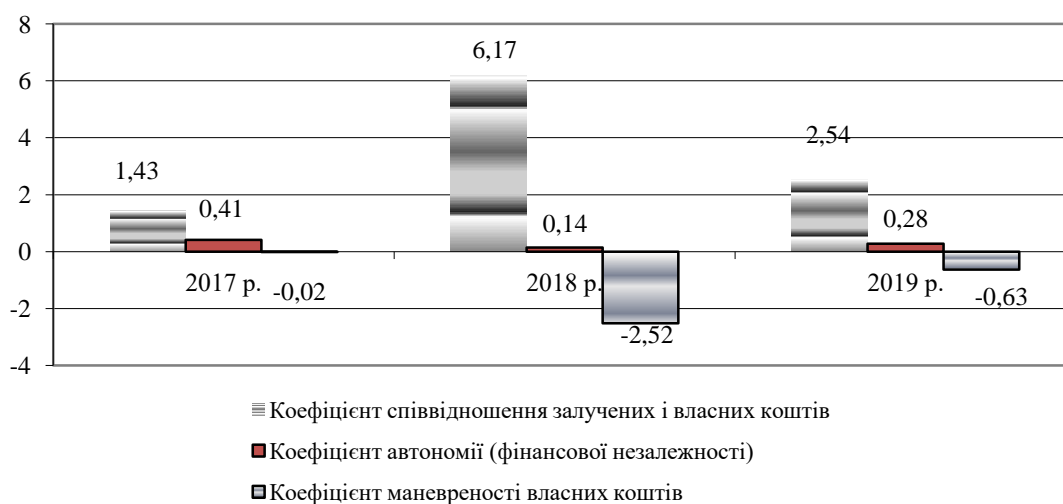

Рисунок 2.4 – Динаміка показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Така фінансова політика може бути виправдана лише на короткий термін і з урахуванням фінансового левериджу, коли віддача на вкладений капітал значно вища ніж «ціна» його залучення.

Коефіцієнт автономії чи фінансової незалежності з 2017 р, коли він мав

значення близьке до нормативного, зменшився, що також свідчить про загрозу стабільній роботі підприємства.

Коефіцієнт маневреності показує частку власних коштів, вкладених в оборотні активи. Чітких рекомендацій у значенні цього коефіцієнта немає, але вважається, що його значення повинно бути не менше 0,2, що дасть можливість забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу. Для оцінки коефіцієнта маневреності необхідно порівняти його значення з рівнем минулих періодів, середньогалузевим значенням або рівнем у найближчих конкурентів.

За період з 2017 р по 2019 р коефіцієнт маневреності мав від'ємне значення, що свідчить про недостатність власних коштів для формування необоротних активів і як наслідок – дефіцит власних оборотних коштів підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».

З аналізу даних видно, що рівень фінансової стійкості підприємства був задовільним у 2017 р, в наступному – ситуація була загрозливою, а в 2019 р ТОВ «ФОРС-ТЕК» почало поступово відновлювати належну фінансову стійкість.

Здійснені розрахунки є важливими для оцінки фінансово-економічної безпеки підприємства, проте найбільш узагальнено про економічну ефективність його роботи за певний період можна говорити саме за результатами аналізу абсолютних показників прибутковості та відносних показників рентабельності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз показників рентабельності ТОВ «ФОРС-ТЕК» за 2017–2019 рр.

Вихідні дані та показники рентабельності	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення	
				2018/2017	2019/2017
1	2	3	4	5	6
Валюта балансу, тис. грн	41853	37268	38710	-4584	-3143
Власний капітал, тис. грн	17216	5197	10939	-12020	-6277
Доход (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	40663	24108	38206	-16555	-2457
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	22180	15369	21114	-6810	-1065

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6
Чистий прибуток, тис. грн	10105	3633	9379	-6472	-726
Рентабельність продукції,%	45,56	23,64	44,42	-21,92	-1,14
Рентабельність продажів,%	24,85	15,07	24,55	-9,78	-0,30
Рентабельність власного капіталу,%	58,69	69,90	85,73	11,21	27,04
Рентабельність активів,%	24,14	9,75	24,23	-14,40	0,08

Сукупний розмір власного капіталу підприємства через зменшення його основних складових також знизився на 6277 тис. грн або 36,46%.

Розрахунки свідчать про прибуткову роботу ТОВ «ФОРС-ТЕК», однак абсолютний розмір прибутку за період з 2017 р по 2019 р зменшився на 726 тис. грн або 7,18%. Відповідно зменшилися й показники рентабельності продукції та рентабельності продажів (рис. 2.5).

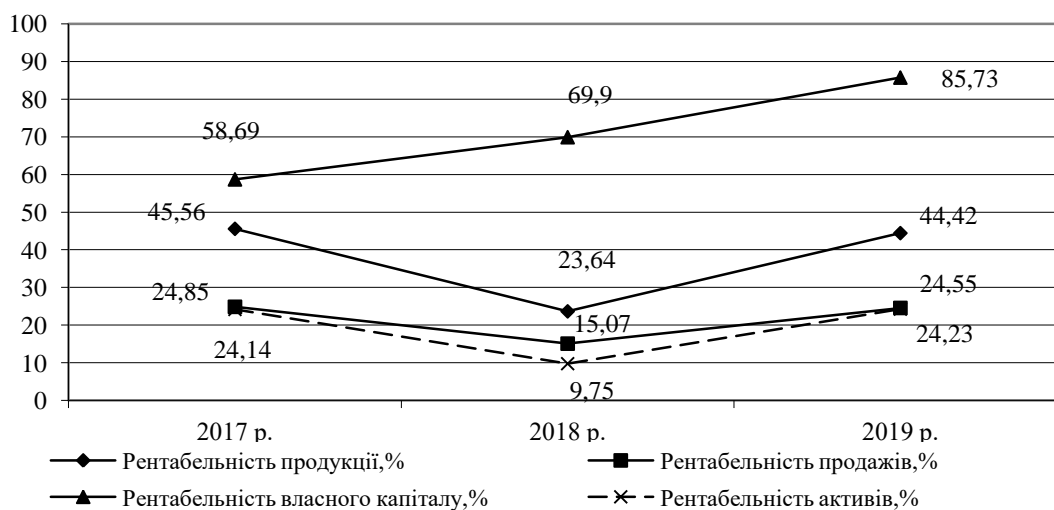

Рисунок 2.5 – Динаміка показників рентабельності ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Отже, фінансова стійкість підприємства погіршується, оскільки зобов'язання ТОВ «ФОРС-ТЕК» зросли на 3134 тис. грн або 12,72% (на фоні зменшення власного капіталу), що безкомовно має негативний вплив на рівень фінанси-економічної безпеки підприємства. Втім активи підприємства також зменшилися на 3143 тис. грн. При цьому, діяльність ТОВ «ФОРС-ТЕК» є

прибутковою, що дозволяє підприємству спрямовувати кошти на відтворення як основних так і оборотних активів, однак його фінансова стійкість потребує зміцнення.

2.2 Аналіз поточної платоспроможності підприємства

Важливим фактором формування короткострокової платоспроможності підприємства є ліквідність його балансу. В табл. 2.6 представлено баланс ліквідності, групування активів та пасивів якого здійснено на основі традиційного підходу, викладеного раніше.

Таблиця 2.6 – Баланс ліквідності підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр., тис. грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	У середньому за період
Групи активів				
1. Високоліквідні	729	2921	3159	2270
2. Швидколіквідні	18944	11757	11523	14075
3. Повільноліквідні	4263	3838	5512	4538
4. Важколіквідні	17917	18752	18516	18395
Баланс	41853	37268	38710	39277
Групи пасивів				
1. Найбільш термінові	2855	1987	1894	2245
2. Короткострокові	29716	24544	24234	26165
3. Довгострокові	4085	5540	1642	3756
4. Постійні	5197	5197	10939	7111
Баланс	41853	37268	38710	39277
Надлишок (+) або дефіцит (-) платіжних засобів				
За 1 групою	-2125	934	1265	24
За 2 групою	-10773	-12787	-12712	-12090
За 3 групою	178	-1702	3870	782
За 4 групою	12720	13555	7577	11284
Коефіцієнт ліквідності балансу	0,42	0,25	0,29	0,32

Як видно з аналізу даних таблиці щодо співвідношення певних груп активів і пасивів, баланс ТОВ «ФОРС-ТЕК» не є абсолютно ліквідним.

Протягом усього трирічного періоду, що аналізується, на підприємстві спостерігається дефіцит швидколіквідних активів для покриття короткострокових зобов'язань, що свідчить про деякі проблеми з короткостроковою платоспроможністю. Зауважимо, що в динаміці величина даного дефіциту платіжних засобів має тенденцію до зростання.

Для комплексної оцінки ліквідності балансу ТОВ «ФОРС-ТЕК» в цілому було визначено загальний показник ліквідності за формулою:

$$K_{\text{ЛБ}} = \frac{A_1 \times BA_1 + A_2 \times BA_2 + A_3 \times BA_3}{\Pi_1 \times ВП_1 + \Pi_2 \times ВП_2 + \Pi_3 \times ВП_3}, \quad (2.1)$$

де BA та $ВП$ – питома вага (частка) відповідних груп активів та пасивів в їх загальному підсумку.

Коефіцієнт ліквідності балансу можна також розрахувати за формулою [45]:

$$K_{\text{ЛБ}} = \frac{A_1 + 0,5 \times A_2 + 0,3 \times A_3}{\Pi_1 + 0,5 \times \Pi_2 + 0,3 \times \Pi_3}. \quad (2.2)$$

Загальний показник ліквідності балансу показує відношення суми всіх платіжних засобів до суми всіх платіжних зобов'язань з урахуванням їх ліквідності. Цей показник дає змогу порівнювати баланси підприємств за різні періоди, баланси різних підприємств та визначати найбільш ліквідні баланси.

З аналізу даних таблиці ми бачимо, що коефіцієнт ліквідності балансу суттєво зменшився з 2017 р по 2018 р, а в середньому за три роки його значення є недостатньо високим, що свідчить про певні проблеми з ліквідністю на підприємстві ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Для подальшої оцінки короткострокової платоспроможності проведемо також аналіз платіжного балансу підприємства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Платіжний баланс підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр., тис. грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	У середньому за період
Наявність коштів для покриття заборгованості				
Грошові кошти та їх еквіваленти	729	2921	3159	2270
Розрахунки з дебіторами	18944	11757	11523	14075
у т.ч. за товари, роботи, послуги	17114	9175	7979	11423
Всього	19673	14679	14681	16344
Негайні та інші платежі				
Короткострокова заборгованість за кредитами	3408	8923	8521	6951
Кредиторська заборгованість та зобов'язання за розрахунками	17143	17608	17608	17453
у т.ч. за товари, роботи, послуги	2855	1987	1894	2245
Всього	20551	26531	26128	24404
Сальдо: активне (+) або пасивне (-)	-878	-11853	-11447	-8059
у т.ч. за товари, роботи, послуги	14259	7188	6085	9177
Платіжний баланс	19673	14679	14681	16344

ТОВ «ФОРС-ТЕК» відповідно до даних таблиці протягом трьох років мало пасивне сальдо платіжного балансу, проте сальдо щодо розрахунків за товари, роботи, послуги було позитивним, тобто активним.

Далі проведемо аналіз грошової платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Грошова платоспроможність ТОВ «ФОРС-ТЕК» за 2017–2019 рр., тис. грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	У середньому за період
1	2	3	4	5
Засоби платежу				
Грошові кошти в національній валюті	289	471	1176	645
Грошові кошти в іноземній валюті	440	2450	1983	1625
Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-
Всього	729	2921	3159	2270

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5
Платіжні зобов'язання				
Короткострокові кредити банків	3408	8923	8521	6951
Всього	3408	8923	8521	6951
Коефіцієнт грошової платоспроможності	0,21	0,33	0,37	0,33

Як видно з наведених даних, коефіцієнт грошової платоспроможності підприємства у 2019 р становив 0,37, що на 0,16 вище рівня 2017 р та на 0,04 вище рівня 2018 р. В середньому щорічно протягом 2017–2019 рр. підприємство ТОВ «ФОРС-ТЕК» було здатне погасити за рахунок наявних залишків найбільш ліквідних активів (грошових коштів) близько 33% своєї заборгованості за короткостроковими кредитами. За цей період поточних фінансових інвестицій не здійснювалося.

Зауважимо, що більшу частку своїх абсолютно ліквідних активів ТОВ «ФОРС-ТЕК» зберігає в іноземній валюті, що зумовлює високий рівень впливу валютного ризику на його платоспроможність.

Недостатність високоліквідних засобів підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» призвела до того, що значний обсяг строкових зобов'язань виявився покритим активами з відносно невисокою оборотністю – дебіторської заборгованістю та виробничими запасами товарно-матеріальних цінностей.

Головним чинником миттєвої здатності підприємства погашати свої зобов'язання є нормальний рух його грошових коштів, що виражається в якості, збалансованості, рівномірності та ефективності цих грошових потоків.

Необхідність проведення аналізу грошових потоків підприємства полягає в обмеженості грошових ресурсів, нестійкому фінансовому стані багатьох підприємств, ризику втрати платоспроможності, а також в підвищенні рівня ефективності управління грошовими потоками та ін.

Концептуальні основи аналізу грошових потоків поєднують мету, задачі, об'єкти, принципи та способи аналізу. Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх

формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [47].

Основна мета аналізу грошових потоків полягає у виявленні рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, а також збалансованості та синхронності позитивного і від'ємного грошових потоків підприємства.

Основними завданнями аналізу грошових потоків є:

- виявлення тенденцій та закономірностей розвитку грошових потоків підприємства;
- оцінка ступеню раціонального використання грошових коштів;
- виявлення та запобігання можливості виникнення банкрутства підприємства;
- вивчення факторів і прогноз збалансованості та синхронності грошових потоків за обсягом і часом для забезпечення платоспроможності підприємства;
- пошук резервів підвищення ефективності та інтенсивності використання грошових потоків в процесі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та ін.

В табл. 2.9 представлено показники динаміки грошових потоків підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК», які свідчать про значне збільшення чистого руху коштів у 2018 р порівняно з його від'ємним значенням у 2017 р.

Таблиця 2.9 – Динаміка грошових потоків підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр., тис. грн.

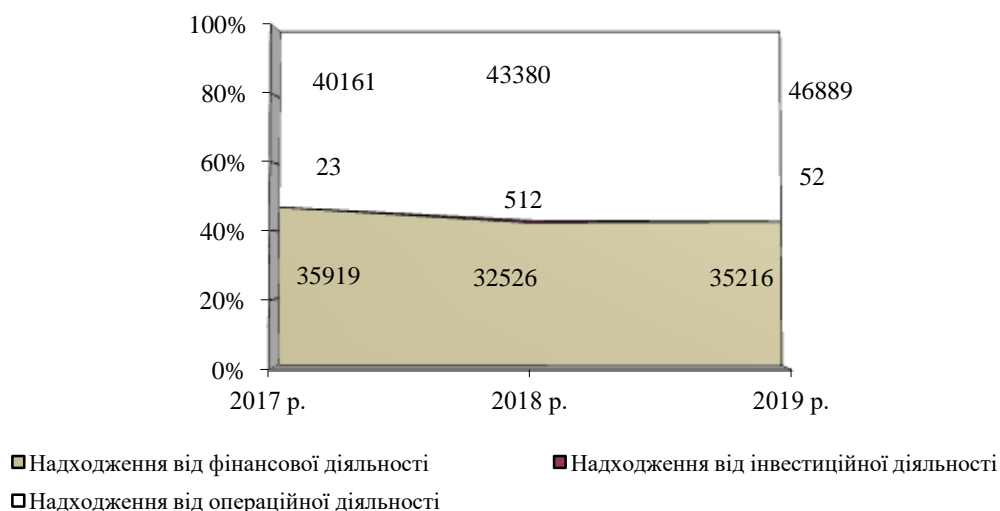
Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення	
				2018/2017	2019/2017
1	2	3	4	5	6
Надходження від операційної діяльності	40161	43380	46889	3219	6728
Витрати за операційною діяльністю	36957	29303	36554	-7654	-404
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	3204	14078	10336	10873	7132
Надходження від інвестиційної діяльності	23	512	52	489	29

Продовження таблиці 2.9

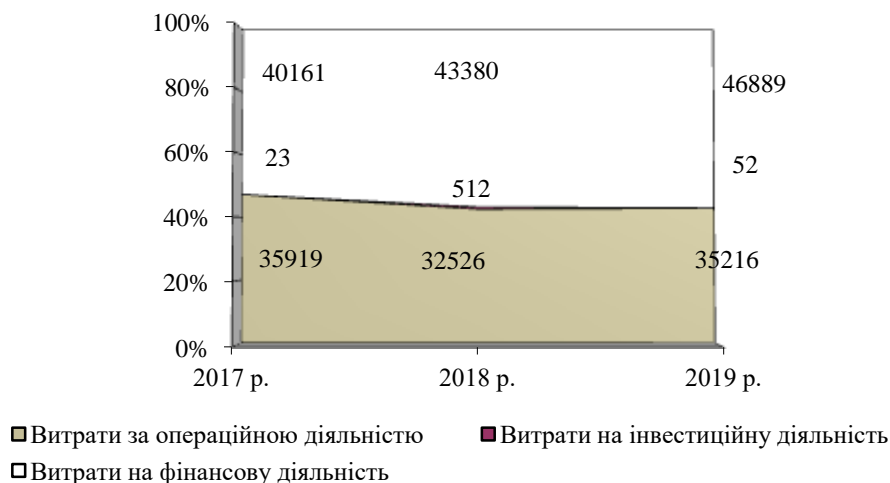
1	2	3	4	5	6
Витрати на інвестиційну діяльність	561	306	478	-255	-84
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	-538	205	-426	744	113
Надходження від фінансової діяльності	35919	32526	35216	-3394	-703
Витрати на фінансову діяльність	40790	44586	44850	3796	4060
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності	-4871	-12061	-9634	-7190	-4763
Чистий рух коштів за звітний період	-2205	2222	277	4427	2482

Як можна побачити, найбільш ефективною є операційна діяльність підприємства, що забезпечує його платоспроможність, оскільки чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК» мав від'ємні значення в 2017 і 2019 рр., а від фінансової діяльності – протягом усіх трьох років, які були проаналізовані.

Переважну орієнтованість підприємства на операційну діяльність підтверджує також структура валових вхідних та вихідних грошових потоків ТОВ «ФОРС-ТЕК», наведена на рис. 2.6.

Структура валового вхідного потоку підприємства

Структура валового вихідного потоку підприємства

Рисунок 2.6 – Профіль вхідних та вихідних грошових потоків підприємства за 2017–2019 рр.

Далі розрахуємо основні показники ефективності руху грошових коштів підприємства за період, що аналізується (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Аналіз показників ефективності руху грошових коштів ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	У середньому за період
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,97	1,03	1,00	1,00
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	-0,03	0,03	0,00	0,00
Коефіцієнт обслуговування боргу	-11,17	14,43	100,43	34,56

У середньому коефіцієнт ліквідності грошового потоку відповідає нормативу, що свідчить про задовільну платоспроможність підприємства, проте оцінюючи значення показників ефективності руху грошових коштів у комплексі, слід зробити дещо інший висновок, а саме про незадовільний рівень поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Для узагальнюючої оцінки короткострокової платоспроможності

підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» доцільно здійснити аналіз сукупності показників поточної платоспроможності підприємства (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Динаміка показників поточної платоспроможності підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	У середньому за період
Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)	0,73	0,70	0,77	0,74
Коефіцієнт термінової платоспроможності (проміжний коефіцієнт покриття)	0,60	0,55	0,56	0,57
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності («кислотний тест»)	0,02	0,09	0,11	0,07
Коефіцієнт відновлення платоспроможності	0,30	0,34	0,40	0,35

Коефіцієнт поточної ліквідності чи коефіцієнт покриття не відповідає нормативному значенню, хоча слід зазначити, що в 2019 р намітилася тенденція до його зростання.

Аналізуючи зміни проміжного коефіцієнту покриття, варто також вказати на його невідповідність нормативу, крім того, найвище його значення спостерігалось в 2017 р, після чого його рівень знизився, що свідчить про погіршення термінової платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Щодо коефіцієнту абсолютної платоспроможності, то в 2017 р його значення було вкрай незадовільним, поступово до 2019 р значення так званого «кислотного тесту» наближається до нормативного, хоча про повну відповідність поки що говорити зарано.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності, що приймає значення більше 1, свідчить про наявність реальної можливості в підприємства відновити свою платоспроможність протягом півроку.

Більш наочно зміну основних показників поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК» за 2017–2019 роки наведено на рис. 2.7.

З огляду на це, а також беручи до уваги результати аналізу даних таблиці, можна зазначити, що хоча коефіцієнт відновлення платоспроможності зростає

протягом трьох років, ТОВ «ФОРС-ТЕК» не в змозі відновити свою поточну платоспроможність, адже значення коефіцієнта менше нормативного.

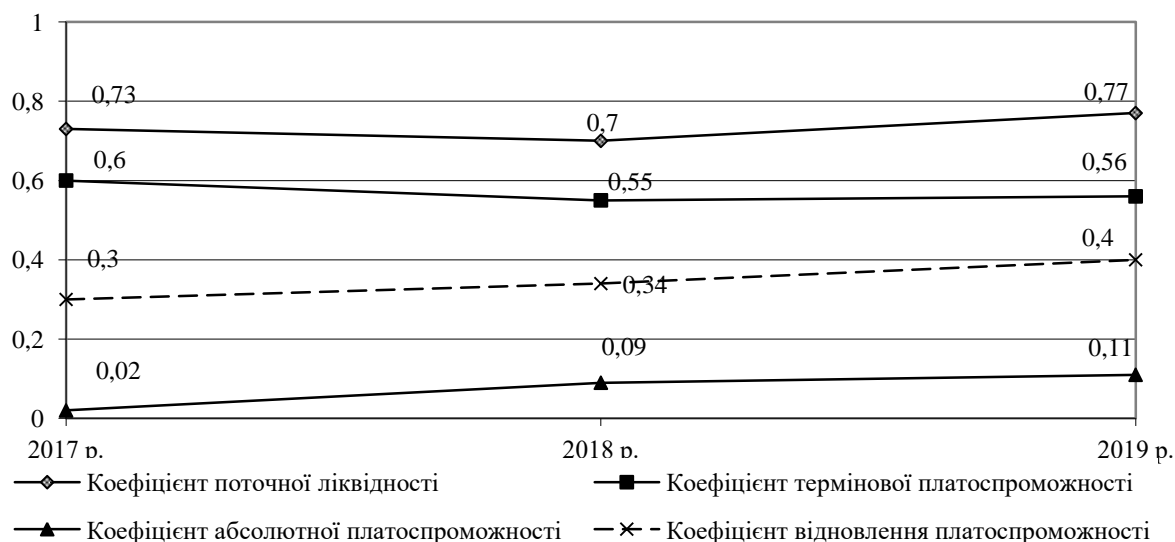

Рисунок 2.7 – Основні показники поточної платоспроможності підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Узагальнюючи, можна зробити висновок про наявність у підприємства проблем із поточною платоспроможністю, тому для забезпечення повноти й системності аналізу, необхідно оцінити перспективну платоспроможність підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК».

2.3 Аналіз перспективної платоспроможності підприємства

Виявити масштаби можливого погіршення платоспроможності підприємства у майбутньому дає змогу аналіз його перспективної платоспроможності.

Ефективність діяльності вітчизняних підприємств залежить від того, наскільки швидко, своєчасно та в повному обсязі вони можуть виконати розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями перед контрагентами. Сьогодні в діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання часто можна

спостерігати катастрофічну ситуацію, зумовлену збитковістю підприємств, кризою неплатежів, зростанням дебіторської та кредиторської заборгованостей, несприятливим податковим законодавством, погіршенням взаємовідносин із партнерами тощо. За таких умов, щоб уникнути банкрутства та фінансової кризи, виникає потреба оцінити перспективи розвитку підприємства, спрогнозувати його майбутній фінансово-економічний стан та розробити можливі шляхи попередження негативних явищ. Важливим напрямом при цьому є оцінка перспективної платоспроможності підприємства.

Для забезпечення перспективної платоспроможності підприємства необхідно володіти методикою її аналізу, яка дає змогу визначити, наскільки ефективно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Нажаль, в українській практиці показники, які використовуються при аналізі перспективної платоспроможності чітко не визначені [64].

Сьогодні існує потреба вдосконалення методичних підходів щодо проведення оцінки перспективної платоспроможності підприємства як одного з основних етапів здійснення аналізу фінансового стану суб'єкту господарювання, що забезпечує виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства та пошук резервів зміцнення його конкурентоспроможності.

Робота підприємства в сучасних умовах передбачає здійснення нормальної фінансової діяльності. При цьому враховується здатність підприємства здійснювати розрахунки по всіх видах зобов'язань: внутрішніх та зовнішніх, короткострокових та особливо довгострокових. Підприємство вважається платоспроможним, якщо активи більші, ніж довгострокові й короткострокові зобов'язання [27].

Для оцінки платоспроможності існує досить значна кількість показників. Це можна пояснити тим, що це важлива категорія для ефективної роботи підприємства, а її глибокий аналіз – запорука стабільної діяльності.

Необхідно відмітити, що ризик неплатоспроможності, як і ризик порушення фінансової стійкості, також відноситься до числа найбільш

небезпечних для підприємства, оскільки створює безпосередню загрозу його банкрутства.

Найбільш дієвим засобом запобігання банкрутства підприємства є вчасне виявлення ознак фінансової кризи й аналіз можливостей відновлення платоспроможності. У системі методів управління фінансовими ризиками підприємства і ризиком неплатоспроможності підприємства зокрема, основна роль належить внутрішнім механізмам їх нейтралізації.

При виявленні ризику неплатоспроможності підприємства слід звертати увагу саме на управління ліквідністю підприємства, адже управління нею дає змогу уникнути тимчасової, а нерідко й досить тривалої неплатоспроможності. Воно полягає в гнучкому та оперативному плануванні та координації виплат за борговими зобов'язаннями, грошових надходжень на рахунки підприємства.

При розробці політики управління ліквідністю активів підприємства потрібно враховувати особливості необоротних та оборотних активів як об'єкта фінансового управління. Стратегія управління необоротними активами значною мірою залежить від ступеня їх ліквідності. Управління ліквідністю оборотних активів підприємства повинно обов'язково поєднуватися з управлінням поточними пасивами.

Щоб уникнути проблеми неплатежів між підприємствами, які призводять до ризиків неплатоспроможності, доцільно вживати такі заходи:

- відмова від фінансових операцій, рівень ризику за якими надзвичайно високий і не відповідає критеріям ефективної фінансової політики підприємства;

- зниження питомої ваги позикових фінансових ресурсів у господарському обороті;

- підвищення рівня ліквідності активів шляхом збільшення питомої ваги оборотних активів.

Будь-яке підприємство в умовах ринкової економіки здійснює свою діяльність з метою одержання прибутку. Його відсутність або недостатні розміри протягом тривалого періоду означають, що підприємство є

неконкурентоспроможним і, відповідно, рано чи пізно воно стає банкрутом та підлягає ліквідації [50].

Досягнення прибутковості відбувається шляхом збільшення обсягів продажу та зниженням витрат. У свою чергу збільшення обсягу продажу це:

- стимулювання попиту на продукцію підприємства (в першу чергу інформування потенційних покупців продукції (цільова реклама), гнучка система знижок, післяпродажне обслуговування, надання вичерпної технічної інформації, до і після продажні консультації щодо технічних характеристик продукції та її експлуатації);

- розширення збутової мережі (можливо саме відсутність регіональних представництв та місцевих дилерів стримує потенційних покупців від вибору на користь продукції підприємства, широка збутова мережа та активна реклама суттєво мінімізують транзакційні витрати покупців);

- вихід на нові ринки (комплексні маркетингові дослідження потенційних ринків збуту, вивчення можливостей та наслідків проведення наступальної (агресивної) маркетингової політики);

- випуск нових конкурентоспроможних видів продукції (технічний прогрес вимагає постійного оновлення асортименту продукції, що збільшує обсяги продажу, але одночасно вимагає додаткових витрат на закупівлю устаткування, ноу-хау; фінансування подібних витрат можливе або за рахунок довгострокових кредитів (що в нинішніх умовах здійснити надзвичайно важко), або за рахунок скорочення (в першу чергу надлишкових) виробничих потужностей, що зумовлює додаткові надходження та скорочення постійних витрат) [53].

Зменшення витрат виробництва передбачає:

- пошук постачальників, що пропонують вигідніші умови (на сьогоднішній день умови ринку забезпечують можливість широкого вибору як вітчизняних, так і закордонних постачальників сировини та матеріалів);

- зменшення постійних та змінних витрат за рахунок економії (дуже часто (особливо на великих підприємствах) відсутність належного контролю

призводить до нераціонального та марнотратного використання наявних ресурсів);

– зменшення постійних витрат шляхом скорочення надлишкових виробничих потужностей (виходячи з конкретної ситуації підприємство може відмовитись від певної частини устаткування та продати його без шкоди усьому виробничому процесові) [56].

Таким чином, управління перспективною платоспроможністю – це складний комплексний процес, що охоплює майже всі складові сучасного фінансового менеджменту. Тому для покращення фінансового стану, підвищення перспективної платоспроможності, підприємству необхідно, враховуючи специфіку галузі та конкретні умови діяльності, розробити та здійснити комплекс заходів основним серед яких є, безумовно, досягнення прибутковості. Адже можливості оптимізації оборотного капіталу, скорочення капітальних вкладень, збільшення відстрочки платежів та інші рано чи пізно вичерпаються. Лише стабільно зростаючий та достатньо високий рівень рентабельності надає підприємству реальні можливості щодо зміцнення свого фінансового стану та впевненого розвитку.

Розглянемо основні показники перспективної платоспроможності підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Динаміка показників перспективної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК» за період 2017–2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	У середньому за період
Коефіцієнт Бівера	0,42	0,12	0,35	0,30
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,02	-2,52	-0,63	-1,06
Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,70	1,16	1,39	1,42
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,41	0,14	0,28	0,28
Співвідношення зобов'язань і власного капіталу	1,43	6,17	2,54	3,38
Співвідношення оборотних і необоротних активів	1,38	1,03	1,17	1,19

Коефіцієнт Бівера – використовується для своєчасного виявлення

тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого підприємства та вжиття попереджувальних заходів, спрямованих на запобігання зниженню перспективної платоспроможності та банкрутству. Критичне значення коефіцієнта – менше 0,2. З аналізу даних таблиці видно, що критичним для ТОВ «ФОРС-ТЕК» коефіцієнт Бівера був у 2018 р, проте в наступному відновив своє «нормальне» значення (в середньому за три роки значення становить 0,3), що свідчить про зменшення загрози перспективної неплатоспроможності.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу – показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто є вкладеною в оборотні кошти, а яку частину капіталізовано.

Зниження коефіцієнта маневреності власного капіталу свідчить про те, що зменшується частина власного капіталу, яка забезпечує операційну діяльність підприємства. За період з 2017 по 2019 рр. коефіцієнт маневреності мав від'ємне значення, що свідчить про недостатність власних коштів для формування необоротних активів і як наслідок – дефіцит власних оборотних коштів ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Коефіцієнт загальної платоспроможності визначає здатність підприємства покрити всі зобов'язання (короткострокові та довгострокові) всіма його активами, його можна визначити як співвідношення активів підприємства та його зобов'язань. Нормативне значення має становити не менше 2. За цим коефіцієнтом ТОВ «ФОРС-ТЕК» не відповідає рекомендованим пропорціям щодо активів і позикового капіталу.

Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) характеризує частку власного капіталу в загальній сумі капіталу, авансованого в діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійким, стабільним і більш незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство. Рекомендоване значення коефіцієнта автономії становить 0,5 (50%), тобто загальна сума капіталу має бути хоча б наполовину сформована за рахунок власних коштів підприємства.

Коефіцієнт автономії чи фінансової незалежності з 2017 р, коли він мав значення близьке до нормативного, зменшився, що також свідчить про загрозу перспективній платоспроможності підприємства.

Співвідношення залучених і власних коштів визначає плече фінансового левериджу, що характеризує вплив фінансового важеля. Для ТОВ «ФОРС-ТЕК» протягом усіх трьох років (особливо в 2018 р) зобов'язання значно перевищували розмір власного капіталу, що свідчить не на користь забезпечення перспективної платоспроможності підприємства.

ТОВ «ФОРС-ТЕК» має ознаки фінансової нестабільності, оскільки співвідношення оборотних та необоротних активів не перевищує співвідношення зобов'язань та власного капіталу. Підприємство має високий рівень ризику втрати перспективної платоспроможності, що зумовлюється досить високим рівнем його залежності від кредиторів, низьким рівнем покриття наявних зобов'язань власним чистим грошовим потоком – власними джерелами фінансових ресурсів, що генеруються в процесі його діяльності.

Висновки до розділу 2

Таким, чином на основі проведеного аналізу, слід зазначити, що сукупний розмір власного капіталу підприємства через зменшення його основних складових також знизився на 6277 тис. грн або 36,46%. Фінансова стійкість підприємства погіршується, оскільки зобов'язання ТОВ «ФОРС-ТЕК» зросли на 3134 тис. грн або 12,72% (на фоні зменшення власного капіталу). Втім активи підприємства також зменшилися на 3143 тис. грн.

У цілому ТОВ «ФОРС-ТЕК» є прибутковим, однак його фінансова стійкість потребує зміцнення.

Коефіцієнт ліквідності балансу суттєво зменшився з 2017 р по 2018 р, а в середньому за три роки його значення є недостатньо високим, що свідчить про певні проблеми з ліквідністю ТОВ «ФОРС-ТЕК».

ТОВ «ФОРС-ТЕК» протягом трьох років мало пасивне сальдо платіжного

балансу, проте сальдо щодо розрахунків за товари, роботи, послуги було позитивним, тобто активним. Коефіцієнт грошової платоспроможності підприємства у 2019 р становив 0,37, що на 0,16 вище рівня 2017 р та на 0,04 вище рівня 2018 р. В середньому щорічно протягом 2017–2019 рр. підприємство ТОВ «ФОРС-ТЕК» було здатне погасити за рахунок наявних залишків найбільш ліквідних активів (грошових коштів) близько 33% своєї заборгованості за короткостроковими кредитами. За цей період поточних фінансових інвестицій не здійснювалося. Найбільш ефективною є операційна діяльність підприємства, що забезпечує його платоспроможність, оскільки чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК» мав від'ємні значення в 2017 і 2019 роках, а від фінансової діяльності – протягом усіх трьох років, які були проаналізовані.

У середньому коефіцієнт ліквідності грошового потоку відповідає нормативу, що свідчить про задовільну платоспроможність підприємства, проте оцінюючи значення показників ефективності руху грошових коштів у комплексі, слід зробити дещо інший висновок, а саме про незадовільний рівень поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК».

ТОВ «ФОРС-ТЕК» має ознаки фінансової нестабільності, оскільки співвідношення оборотних та необоротних активів не перевищує співвідношення зобов'язань та власного капіталу.

В цілому підприємство має високий рівень ризику втрати перспективної платоспроможності, що потребує розробки заходів з удосконалення системи управління платоспроможністю підприємства та шляхів її зміцнення.

3 ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТОВ «ФОРС-ТЕК»

3.1 Формування ефективної системи управління дебіторською заборгованістю підприємства

Відзначимо, що важливість питань ефективного управління дебіторською заборгованістю особливо відчувається в умовах загальної економічної кризи. Нині в економіці України через брак власних оборотних активів, викликаний нестабільною економічною ситуацією, спостерігається інтенсивне зростання обсягів дебіторської заборгованості, що має негативний вплив на платоспроможність підприємства, не є виключенням з цієї ситуації й підприємство ТОВ «ФОРС-ТЕК». Одним з найважливіших засад ефективного управління дебіторською заборгованістю виступає її оптимізація.

Слід зазначити, що збільшення поточної дебіторської заборгованості підприємства за певних умов підвищує його ліквідність, але може мати негативний вплив на показники прибутковості. Виходячи з цього, керівництво підприємства повинно підтримувати оптимальну величину дебіторської заборгованості у структурі його оборотного капіталу, яка б збалансувала прибутковість підприємства і ризик втрати платоспроможності [13].

Таким чином, процес управління дебіторською заборгованістю будь якого підприємства є важливим етапом управління фінансами підприємства, адже від ефективного управління дебіторською заборгованістю залежать такі ключові показники діяльності підприємства, як: ліквідність, платоспроможність, наявність вільних коштів, швидкість оборотності оборотних ресурсів.

Оптимізації обсягів дебіторської заборгованості підприємства повинна передбачати безпосередньо оптимальне скорочення оборотності дебіторської заборгованості. В цілому, розрахунок оптимального терміну оборотності дебіторської заборгованості можна здійснювати як в цілому за дебіторської

заборгованістю підприємства, так і окремо за кожною її статтею за такою формулою [19]:

$$TO_{ДЗ}^{opt} = TO_{ДЗ} - TO_{\Delta GK} = \frac{360}{ЧД} * \overline{ДЗ} - \frac{360}{ЧД * m} * \Delta GK, \quad (3.1)$$

де $TO_{ДЗ}$ – тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні;

$TO_{\Delta GK}$ – тривалість обороту для необхідного приросту грошових коштів, дні;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації, тис. грн.;

$\overline{ДЗ}$ – середньорічний обсяг дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн;

m – коефіцієнт зростання чистого доходу від реалізації;

ΔGK – необхідний приріст грошових коштів, тис. грн.

Вихідними даними для оптимізації дебіторської заборгованості підприємства є безпосередньо визначення необхідного обсягу приросту коштів підприємства, тобто той обсягів реалізації продукції (послуг, робіт) підприємства, що буде здійснюватися без відтермінування строку платежу. Одним із напрямів визначення обґрунтованого приросту для підприємств які мають певні проблеми зі платоспроможністю є орієнтир на досягнення встановленого нормативного рівня показника абсолютної ліквідності (платоспроможності) безпосередньо в плановому періоді. Слід зазначити, що Так, в західній практиці грошові кошти та їх еквіваленти в балансі підприємства мають становити не менше 20% поточних зобов'язань [52].

Отже, враховуючи те, що ТОВ «ФОРС-ТЕК» має значні обсяги дебіторської заборгованості протягом аналізованого періоду, хоча із динамікою зменшення, є необхідність щодо її оптимізації. Дебіторська заборгованість за продукцію ТОВ «ФОРС-ТЕК» у 2017 р. становила 17114 тис. грн, у 2018 р. її обсяг становив 9175 тис. грн, на кінець 2019 р. відповідно 7979 тис. грн. Незважаючи на зменшення дебіторської заборгованості за аналізований період

на 9135 тис. грн, її обсяг залишається значним. Отже, здійснимо розрахунки оптимального обсягу дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» використовуючи модель оптимізації термінів її оборотності на основі даних, які наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані ТОВ «ФОРС-ТЕК», які необхідні для розрахунку оптимального обсягу дебіторської заборгованості

Показник	Значення
Чистий дохід від реалізації (базисний період)*, тис. грн.	40602
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)	0,11
Поточні зобов'язання, тис. грн.	26128
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	70,75
Середній темп приросту доходу від реалізації, %	16,1

* за базисний період приймає показники станом на кінець 2019 р

Приріст грошових коштів підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК», який необхідний для забезпечення значення показника абсолютної платоспроможності на рівні 0,2, відповідно становитиме: 2352 тис. грн:

$$\Delta ГК = (0,2 - 0,11) \times 26128 = 2352$$

Тоді, розрахований за формулою 3.1, оптимальний термін оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» на основі даних наведених в таблиці становитиме:

$$TO_{ДЗ}^{opt} = 70,75 - (360/40602 \times 1,161) \times 2352 = 46,5 \text{ дні}$$

Для визначення фактичного обсягу чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «ФОРС-ТЕК» на кінець 2019 р. оптимальний обсяг підприємства дебіторської заборгованості відповідно становить:

$$\overline{ДЗ}_{opt} = (46,5/360) \times 40602 = 5244,4 \text{ тис. грн}$$

Як можна побачити, отримана сума оптимального розміру дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» є нижчою за той фактичний обсяг дебіторської заборгованості підприємства яке воно має на кінець 2019 р. та становить 2735 тис. грн (7979 - 5244,4), що є підтвердженням необхідності зниження розміру дебіторської заборгованості для ТОВ «ФОРС-ТЕК».

Слід також зазначити, що оптимізувати дебіторську заборгованість на підприємстві ТОВ «ФОРС-ТЕК» можливо за допомогою врахування важливого в діяльності підприємства показника фінансового циклу. Загалом, під фінансовим циклом підприємства, розуміють період, який розпочинається з моменту оплати постачальникам за сировину та матеріали (погашення кредиторської заборгованості), і відповідно завершується в той момент коли підприємство отримує кошти від контрагентів за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості):

$$ТФЦ = TO_{TMЗ} + TO_{ДЗ} - TO_{КЗ} , \quad (3.2)$$

де $ТФЦ$ – тривалість фінансового циклу підприємства, дні;

$TO_{TMЗ}$ – тривалість обороту товарно-матеріальних запасів, дні;

$TO_{ДЗ}$ – тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні

$TO_{КЗ}$ – тривалість обороту кредиторської заборгованості, дні

Особливість зазначеного показника є в тому, що чим вище значення фінансового циклу, тим вищою є потреба суб'єкта господарювання в грошових коштах для забезпечення придбання виробничих оборотних засобів. Відповідно, при від'ємному значенні тривалості показника фінансового циклу на підприємство в середньому надходять кошти від контрагентів раніше, ніж підприємство здійснює платежі своїм кредиторам. В наслідок значного зниження обсягів кредиторської заборгованості підприємства з одночасним зростанням дебіторської заборгованості, воно матиме позитивне значення показника тривалості фінансового циклу, та як наслідок матимемо «вимивання» грошей з підприємства, та відповідно потреби підприємства в додатково залученому капіталі для своєчасного поповнення оборотних коштів. Якщо ж фінансовий цикл буде дорівнює «0», терміни надходження коштів на підприємство від дебіторів будуть співпадати із термінами їх повернення кредиторам. Це є цілком прийнятним в діяльності підприємства для того, щоб забезпечити безперервну діяльність підприємства, але, при цьому, виникає

певний негативний момент, який безпосередньо пов'язаний із тим, що унеможлиблює здійснення накопичень коштів на рахунках підприємства. Він безпосередньо має вирішальний чинник впливу на процес формування величини і відповідно самої структури власних оборотних коштів підприємства. Якщо власні оборотні кошти підприємства характеризуються від'ємним значенням, показника фінансового циклу не буде існувати.

Отже, базовим показником моделі оптимізації дебіторської заборгованості підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК, який би поєднував кредитну політику підприємства із змінами якості показників фінансового стану і відповідно його рівня фінансово безпеки, є саме показник фінансового циклу. Відповідно зменшення тривалості операційного циклу підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» буде мати позитивний вплив на його фінансовий стан. Оптимальний фінансовий цикл є одним із дієвих інструментів забезпечення задовільного фінансового стану підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК», та дозволить йому зберігати оптимальний баланс між розрахунками за дебіторською і кредиторською заборгованістю. Однак, слід звернути увагу, про критичність в процесі оптимізації змін дебіторської заборгованості за якої тривалість обороту кредиторської заборгованості буде меншою за загальну тривалість обороту товарно-матеріальних цінностей і дебіторської заборгованості. Підприємство ТОВ «ФОРС-ТЕК» має здійснювати постійний контроль для забезпечення наступного співвідношення:

$$TO_{TMЗ} + TO_{ДЗ} \leq TO_{КЗ}. \quad (3.3)$$

$$\text{або: } TO_{ДЗ} \leq TO_{КЗ} - TO_{TMЗ}. \quad (3.4)$$

Відповідно, максимально допустима величина дебіторської заборгованості підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» з врахуванням, що тривалість обороту його дебіторської заборгованості буде розраховуватись з використанням наступної формули:

$$\overline{ДЗ} \leq (ТО_{КЗ} - ТО_{ТМЗ}) \times ЧД/360. \quad (3.5)$$

При здійсненні планування показників дебіторської заборгованості підприємству ТОВ «ФОРС-ТЕК» необхідно визначати максимальну планову величину дебіторської заборгованості, при цьому дотримуватися умови щодо незмінності тривалості виробничого циклу підприємства, пролонгуванні періоду погашення зобов'язань кредиторам підприємства та не позитивно пому показнику тривалості фінансового циклу.

Забезпечення збалансованості інтенсивності зростання запасів і реалізації продукції підприємством ТОВ «ФОРС-ТЕК» зумовлює необхідність дотримання незмінності виробничого циклу. Якщо підприємство буде здійснювати постійний контроль за обсягами поточних зобов'язань задля забезпечення умови посилення показників його платоспроможності, збільшення терміну оборотності кредиторської заборгованості буде відповідати швидкості зростання обсягів реалізації продукції.

Таким чином, якщо підприємство ТОВ «ФОРС-ТЕК» очікує зміни надходжень чистого доходу від реалізації продукції в плановому періоді, то для максимальної планово величини дебіторської заборгованості, використовується наступна формула:

$$\overline{ДЗ} \leq (ТО_{КЗ} \times m - ТО_{ТМЗ}) \times (ЧД_0 \times m / 360), \quad (3.6)$$

де $ЧД_0$ – чистий дохід від реалізації в базовому (передплановому) періоді, тис. грн.

m – коефіцієнт зростання чистого доходу від реалізації.

Необхідно зазначити, що модель оптимізації обсягів дебіторської заборгованості, яка базується безпосередньо на показнику тривалості фінансового циклу підприємства, передбачає орієнтацію на підтримку належного рівня фінансової стійкості ТОВ «ФОРС-ТЕК» в довгостроковій перспективі.

Отже, здійснимо розрахунок оптимального обсягу дебіторської заборгованості для ТОВ «ФОРС-ТЕК» скориставшись даними, які наведені табл. 3.4.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для розрахунку оптимального обсягу дебіторської заборгованості для ТОВ «ФОРС-ТЕК»

Показник	Значення
Чистий дохід від реалізації базисного періоду*, тис. грн.	40602
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів	97,78
Тривалість обороту товарно-матеріальних запасів, днів	93,98
Середній темп приросту доходу від реалізації, %	16,1

* за базисний період приймає показники станом на кінець 2019 р.

З урахуванням розрахованих показників діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК», максимальна припустима середньорічна вартість дебіторської заборгованості для підприємства становитиме:

$$\overline{ДЗ} \leq (97,78 \times 1,161 - 93,98) \times (40602 \times 1,161 / 360) = 2559 \text{ тис. грн.}$$

Слід зазначити, що розрахований показник середньорічної вартості дебіторської заборгованості є нижчим за фактичний залишок дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» на 5420 тис. грн.

При цьому, варто звернути увагу на те, що в принципі не існує обсягу дебіторської заборгованості, яка б була оптимальною за усіма критеріями ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Відповідно, процес управління дебіторською заборгованістю є доволі складним щодо пошуку максимального компромісу між досягненням різноспрямованих цілей. Обсяги дебіторської заборгованості підприємства будуть так чи інакше варіюватися в залежності від наявних фінанси-економічних проблем, на вирішення яких спрямовуються усі наявні інструменти кредитної політики підприємства в поточний момент часу.

Враховуючи той факт, що на ТОВ «ФОРС-ТЕК» спостерігаються певні проблеми з ліквідністю та платоспроможністю вважаємо за доцільне запропонувати підприємству взяти за основу модель оптимізації строків

оборотності дебіторської заборгованості, оскільки запропонована модель дозволить здійснити розрахунки оптимального обсягу дебіторської заборгованості, який би забезпечив необхідний рівень поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК», та засвідчив би спрямованість фінансової політики на збереження платоспроможності в короткостроковій перспективі. За розрахунками відповідно до моделі та враховуючи те, що підприємству необхідно нарощувати власний оборотний капітал, його керівництву доцільно буде запровадити заходи щодо скорочення дебіторської заборгованості.

3.2 Оптимізація структури балансу для підвищення платоспроможності підприємства

Для ТОВ «ФОРС-ТЕК» важливим завданням є збалансування обсягів залучення різних джерел фінансування його діяльності з напрямками їх владання в майно відповідно до базових принципів фінансування. Його розв'язання вимагає чіткого уявлення щодо оптимальної структури балансу ліквідного, платоспроможного та фінансово стійкого підприємства, всі відносні показники оцінки якого відповідають нормативним значенням, орієнтуючись на яку фінансові менеджери можуть приймати рішення щодо доцільності нарощення або скорочення тих або інших складових активів та пасивів.

Сучасний розвиток вітчизняної економіки в цілому характеризується кризовими явищами. Зміни, пов'язані з ризиками, збитками та умовами світової кризи стали нормою сьогодення.

Якщо підприємства не будуть прямувати до змін, які охоплюють весь сучасний світ, вони зазнають краху й збанкрутують.

Сьогодні виживатимуть тільки лідери змін – ті, які швидко адаптуються до сучасних тенденцій, використовуючи всі можливі перспективи виходу з кризи. Такому лідеру необхідно розглядати зміни як нову можливість, що означає шукати важливі перемини й знати шляхи, які дають можливість зробити

їх максимально ефективними для внутрішньої та зовнішньої діяльності підприємства. Тому основним завданням повинна стати розробка нових механізмів управління фінансовим станом підприємства для забезпечення його поточної та перспективної платоспроможності. Ефективна діяльність підприємства залежить від багатьох чинників, проте одним з найважливіших є його платоспроможність.

У сучасних умовах господарювання підприємств важливим є врахування таких елементів, як платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, що визначається, зокрема, ефективністю використання оборотних коштів, прибутковістю підприємства, потенціал формування та повнота використання фінансових ресурсів, збалансування грошових потоків і рівень фінансового ризику.

Першочерговим етапом у покращенні платоспроможності українських підприємств є пошук оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу.

Оптимізація ліквідності та платоспроможності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів, спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого, на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання [52].

Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок:

- зменшення суми постійних витрат (зокрема витрат на утримання управлінського персоналу);
- зменшення рівня умовно-змінних витрат;
- продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями;
- відтермінування виплат дивідендів та відсотків.

Збільшити суму грошових активів можна за рахунок:

- рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення

тощо);

– прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту);

– оптимізації запасів товарно-матеріальних цінностей (шляхом встановлення нормативів товарних запасів методом техніко-економічних розрахунків);

– скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів підприємства.

Певні спроби оптимізації структури балансу підприємства з метою забезпечення його платоспроможності проводилися російськими науковцями [23], але їх висновки та рекомендації не можуть бути впроваджені в практику фінансового менеджменту українських підприємств через відмінність в формі балансового звіту та розбіжності в офіційних нормативах значень окремих коефіцієнтів.

Вихідна ідея процедури оптимізації балансу – погляд на всі відносні показники через призму оцінки ліквідності, тобто вираз обсягів складових агрегованого балансу за допомогою результатів групування активів за ступенем ліквідності, а пасивів – за строками погашення (утворення).

В процесі оптимізації спиратимемося на нормативи показників, представлені в методичних розробках Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України.

Прийmemo в процесі моделювання такі умовні позначення: *Б* – валюта балансу, *НА* – необоротні активи, *ОА* – оборотні активи, *ВМП* – витрати майбутніх періодів, *З* – запаси, *ГК* – грошові кошти та їх еквіваленти, *ПФІ* – поточні фінансові інвестиції, *ВК* – власний капітал, *ЗНВП* – забезпечення наступних витрат і платежів, *ДЗ* – довгострокові зобов'язання, *ПЗ* – поточні зобов'язання, *ДМП* – доходи майбутніх періодів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності нормує обсяг грошових коштів та поточних фінансових інвестицій у розрахунку на 1 грн поточних зобов'язань:

$$0,1 < \frac{A_1}{\Pi_1 + \Pi_2} < 0,2. \quad (3.7)$$

Відповідно, якщо виразити поточні зобов'язання через обсяг найбільш ліквідних активів підприємства, отримаємо таке співвідношення:

$$5A_1 < \Pi_1 + \Pi_2 < 10A_1. \quad (3.7)$$

Таким чином, у нормально працюючого підприємства поточні зобов'язання в 5–10 разів перевищують суму вкладень у поточні фінансові інвестиції та грошові кошти.

В Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства [60] наведено нормативні значення для коефіцієнтів поточної ліквідності та покриття, які різняться лише на обсяг витрат майбутніх періодів у розрахунку на 1 грн поточних зобов'язань. Спробуємо знайти нормативне обмеження щодо обсягів витрат майбутніх періодів із відповідної системи нерівностей:

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{OA + ВМП}{ПЗ} \geq 1,5 \\ \frac{OA}{ПЗ} > 1 \end{array} \right., \text{ тобто } \left\{ \begin{array}{l} \frac{A_1 + A_2 + A_3}{\Pi_1 + \Pi_2} \geq 1,5 \\ \frac{A_1 + A_2 + A_3 - ВМП}{\Pi_1 + \Pi_2} > 1 \end{array} \right., \quad (3.9)$$

$$\text{звідки } \frac{ВМП}{\Pi_1 + \Pi_2} \leq 0,5.$$

З урахуванням визначених вище обмежень щодо обсягів поточних зобов'язань, отримаємо:

$$2,5A_1 < ВМП < 5A_1. \quad (3.10)$$

Тобто, відповідно до встановлених граничних значень коефіцієнтів

ліквідності, витрати майбутніх періодів на підприємстві мають перевищувати найбільш ліквідні активи в 2,5–5 рази.

Представлені в Порядку здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, граничні значення коефіцієнта швидкої ліквідності дають можливість сформулювати таку нерівність:

$$0,6 < \frac{A_1 + A_2 + ВМП}{П_1 + П_2} < 0,8. \quad (3.11)$$

Враховуючи, що $\frac{ВМП}{П_1 + П_2} \leq 0,5$ (3.3), отримаємо наступне співвідношення:

$$0,1 < \frac{A_1 + A_2}{П_1 + П_2} < 0,3, \quad (3.12)$$

а з урахуванням граничних обмежень для коефіцієнта абсолютної ліквідності (3.1):

$$0 \leq \frac{A_2}{П_1 + П_2} < 0,1. \quad (3.13)$$

Звідки отримаємо, що:

$$0 \leq A_2 < 0,1 \times (П_1 + П_2), \quad (3.14)$$

або з урахуванням (3.2):

$$0 \leq A_2 < A_1. \quad (3.15)$$

Тобто, згідно з прийнятими в Україні граничними рівнями показників ліквідності, активи високої ліквідності (поточна дебіторська заборгованість) у підприємства не може перевищувати обсяг грошових коштів і поточних фінансових інвестицій.

Із системи наведених вище нерівностей і нормативного обмеження щодо коефіцієнта поточної ліквідності знайдемо граничний діапазон для формування

обсягу запасів і витрат:

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{A_1 + A_2 + A_3}{\Pi_1 + \Pi_2} \geq 0,5 \\ 0,1 < \frac{A_1}{\Pi_1 + \Pi_2} < 0,2, \text{ звідки } 1,2 \leq \frac{A_3}{\Pi_1 + \Pi_2} \leq 1,4 \text{ або} \\ 0 \leq \frac{A_2}{\Pi_1 + \Pi_2} < 0,1 \end{array} \right. \quad (3.16)$$

$$1,2 \times (\Pi_1 + \Pi_2) \leq A_3 \leq 1,4 \times (\Pi_1 + \Pi_2).$$

З урахуванням (3.2) отримаємо, що:

$$6A_1 < A_3 < 14A_1. \quad (3.17)$$

Тобто активи низької ліквідності мають у нормально функціонуючого підприємства перевищувати найбільш ліквідні в 6–14 рази. При цьому, враховуючи встановлені нами граничні обмеження на обсяг витрат майбутніх періодів (3.4), отримаємо, що:

$$3,5A_1 \leq A_3 \leq 9A_1. \quad (3.18)$$

Отже, запаси підприємства з оптимальною структурою балансу мають перевищувати грошові кошти і поточні фінансові інвестиції в 3,5–9 рази.

Узагальнення отриманих оцінок щодо нормативних значень обсягів активів другої та третьої групи дає можливість стверджувати, що загальна сума оборотних активів підприємства з урахуванням прирівняних до них витрат майбутніх періодів має перевищувати найбільш ліквідні активи в 7–16 разів, тобто:

$$7A_1 \leq A_1 + A_2 + A_3 < 16A_1, \quad (3.19)$$

також обсяг оборотних активів без витрат майбутніх періодів у нормально працюючого підприємства має становити від 4,5 до 11 обсягів вкладень у грошові кошти та поточні фінансові інвестиції:

$$4,5A_1 \leq A_1 + A_2 + A_3 - \text{ВМП} < 11A_1. \quad (3.20)$$

Спираючись на нормативне значення коефіцієнта забезпечення власними засобами, можемо знайти бажані межі варіювання власних оборотних активів підприємства:

$$\begin{cases} \frac{\Pi_4 - A_4}{A_1 + A_2 + A_3 - \text{ВМП}} \geq 0,1 \\ 4,5A_1 \leq A_1 + A_2 + A_3 - \text{ВМП} < 11A_1 \end{cases}, \text{ звідки} \quad (3.21)$$

$$0,45A_1 \leq \Pi_4 - A_4 \leq 1,1A_1.$$

Безпосередньо виразити через обсяг найбільш ліквідних активів необхідний обсяг постійних джерел фінансування і необоротних активів досить складно.

З цією метою спробуємо виразити обсяги прирівняних до власного капіталу його складових через обсяги постійних пасивів та найбільш ліквідних активів підприємства. Для цього скористаємося нормативним значенням коефіцієнта фінансової автономії та отриманим діапазоном зміни обсягів оборотних активів підприємства. В результаті розрахунків отримаємо такі пропорції для підприємства з оптимальною структурою балансу:

$$\begin{cases} \frac{\Pi_4 - \text{ВМП} - \text{ЗНВП}}{\Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3 + \Pi_4} \geq 0,5 \\ 7A_1 + \Pi_4 \leq \Pi_1 + \Pi_2 + \Pi_3 + \Pi_4 < 16A_1 + \Pi_4 \end{cases}, \text{ звідки} \quad (3.22)$$

$$0,5 \times (7A_1 + \Pi_4) \leq \Pi_4 - \text{ВМП} - \text{ЗНВП} \leq 0,5 \times (16A_1 + \Pi_4),$$

$$0,5\Pi_4 - 3,5A_1 \leq \text{ВМП} + \text{ЗНВП} \leq 0,5\Pi_4 - 8A_1.$$

З огляду на те, що обсяги доходів майбутніх періодів та забезпечень майбутніх витрат і платежів не можуть бути від'ємною величиною, отримаємо похідну систему обмежень:

$$\begin{cases} 0,5P_4 - 3,5A_1 \geq 0 \\ 0,5P_4 - 8A_1 \geq 0 \end{cases}, \text{ звідки } P_4 \geq 16A_1. \quad (3.23)$$

Таким чином, отримали мінімальний необхідний обсяг постійних пасивів, нормований за наявними залишками грошових коштів і поточних фінансових інвестицій підприємства. Це обмеження накладене на нерівність (3.15) дає можливість знайти граничні значення для обсягів необоротних активів підприємства:

$$\begin{cases} P_4 \geq 16A_1 \\ 0,45A_1 \leq P_4 - A_4 \leq 11A_1 \end{cases}, \text{ звідки } 14,9A_1 \leq A_4 \leq 15,55A_1. \quad (3.24)$$

Узагальнюючи отримані обмеження обсягів активів, згрупованих за ознакою ліквідності, маємо змогу виразити валюту балансу у найбільш ліквідних активах:

$$\begin{cases} 0 \leq A_2 < A_1 \\ 6A_1 < A_3 \leq 14A_1 \\ 14,9A_1 \leq A_4 \leq 15,55A_1 \end{cases}, \text{ звідки} \quad (3.25)$$

$$21,9A_1 \leq A_1 + A_2 + A_3 + A_4 \leq 31,55A_1.$$

Ця нерівність дає змогу визначити необхідний обсяг довгострокових джерел для нормального функціонування підприємства:

$$\begin{cases} 21,9A_1 \leq P_1 + P_2 + P_3 + P_4 \leq 31,55A_1 \\ 5A_1 < P_1 + P_2 \leq 10A_1 \end{cases}, \text{ звідки} \quad (3.26)$$

$$16,9A_1 \leq P_3 + P_4 \leq 21,55A_1.$$

Тобто сукупний обсяг довгострокових та постійних пасивів на підприємстві має коливатися в межах від 16,9 до 21,55 обсягів найбільш ліквідних активів.

Наведені розрахунки дають можливість визначити нормативні значення питомої ваги окремих складових активів та пасивів у балансі, який повністю задовольняє встановленим вимогам щодо необхідного рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Нормативи структури оптимального агрегованого балансу ТОВ «ФОРС-ТЕК»

Показники	За нижньою межею граничних значень		За верхньою межею граничних значень	
	Оцінка в обсягах A_1	Питома вага в балансі, %	Оцінка в обсягах A_1	Питома вага в балансі, %
Валюта балансу	$21,9A_1$	100,00	$31,55A_1$	100,00
Постійні та довгострокові пасиви	$16,9A_1$	77,17	$21,55A_1$	68,30
З них: Постійні пасиви	$16A_1$	73,06	$21,55A_1$	68,30
Поточні зобов'язання	$5A_1$	22,83	$10A_1$	31,70
Необоротні активи	$14,9A_1$	68,04	$15,55A_1$	49,29
Оборотні активи	$4,5A_1$	20,55	$11A_1$	34,87
Запаси і витрати	$6A_1$	27,40	$14A_1$	44,37
З них: Запаси	$3,5A_1$	15,98	$9A_1$	28,53
Витрати майбутніх періодів	$2,5A_1$	11,42	$5A_1$	15,85
Поточна дебіторська заборгованість	0	0,00	A_1	3,17
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	A_1	4,57	A_1	3,17
Власні оборотні активи	$0,45A_1$	2,05	$1,1A_1$	3,49

Як видно з даних таблиці, зниження нормативів ліквідності призводить до формування важкої структури балансу, а зменшення вимог щодо рівня

власного та прирівняного до нього капіталу призводить до нарощення частки довгострокових зобов'язань. При цьому мінімально припустимі значення коефіцієнтів ліквідності допускають визнання нормально функціонуючими підприємства з відсутнім чистим оборотним капіталом, оскільки для нижньої межі нормативів поточні зобов'язання на 0,5 обсягів найбільш ліквідних активів перевищують оборотні активи.

Проведемо оптимізацію балансу ТОВ «ФОРС-ТЕК» за критерієм забезпечення поточної та перспективної платоспроможності. При цьому будемо виходити з наявного на 2019 р обсягу активів, оскільки при незмінності ринкової кон'юнктури та без додаткового залучення позикових джерел підприємство має обмежені можливості щодо їх нарощення (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Результати оптимізації структури балансу підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК»

Показники	За нижньою межею граничних значень		За верхньою межею граничних значень	
	Оцінка в обсягах A_1	Питома вага в балансі, %	Оцінка в обсягах A_1	Питома вага в балансі, %
Валюта балансу	38710	100	38710	100
Постійні та довгострокові пасиви	29872	77,17	26440	68,3
З них: Постійні пасиви	28281	73,06	26440	68,3
Поточні зобов'язання	8838	22,83	12269	31,7
Необоротні активи	26337	68,04	19079	49,29
Оборотні активи	7954	20,55	13496	34,87
Запаси і витрати	10605	27,4	17177	44,37
З них: Запаси	6187	15,98	11042	28,53
Витрати майбутніх періодів	4419	11,42	6135	15,85
Поточна дебіторська заборгованість	0	0	1227	3,17
Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1768	4,57	1227	3,17
Власні оборотні активи	795	2,05	1350	3,49

Ступінь відхилення питомої ваги оборотних активів від нормативної межі

може бути вищий за необхідний для покриття понаднормативних обсягів поточних зобов'язань.

З цієї причини частка, яку займає робочий капітал підприємства в загальному обсязі джерел фінансування також може бути вищою, ніж максимальна гранична межа для неї.

Проте, таке порушення нормативних пропорцій у бік нарощення короткострокових складових активів та пасивів балансу призводить до забезпечення поточної ліквідності та платоспроможності балансу за рахунок підриву його фінансової стійкості, тобто довгострокової фінансової рівноваги, стабільності розвитку та перспективної платоспроможності. Доказом цього є не досягнення підприємством мінімально необхідних значень питомої ваги у структурі валюти балансу для постійних пасивів (власного капіталу) та капіталізованого капіталу (власних, прирівняних до них та довгострокових джерел), що виявляється у незадовільних показниках його фінансової незалежності та стійкості.

Отже, для забезпечення платоспроможності не тільки в короткостроковій, але й у довгостроковій перспективі керівництву підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» необхідно вжити заходів щодо досягнення збалансованості пропорцій співвідношення між ключовими елементами активів і пасивів, насамперед, за рахунок скорочення оборотних активів шляхом зменшення поточної дебіторської заборгованості, нарощення обсягів власного капіталу за рахунок підвищення прибутковості.

Таким чином, представлені результати дослідження дають можливість робити обґрунтовані висновки щодо позитивних, припустимих та негативних тенденцій у структурі балансу ТОВ «ФОРС-ТЕК» за оцінкою наявних структурних зрушень і відхилень від граничних значень питомої ваги. Крім того, на основі нормативу структури балансу підприємства з'являється можливість встановлення нормативних граничних значень показників фінансового стану, розрахованих на основі даних балансового звіту, за якими вони відсутні в офіційно затверджених методиках.

Підтримуючи структуру агрегованого балансу в межах представлених нормативів, керівництво може бути впевненим в тому, що підприємство за результатами зовнішнього аналізу, проведеного його партнерами і контрагентами, буде ліквідним, платоспроможним і фінансово стійким. Вихід за межі даних нормативних значень питомої ваги в валюті балансу будь-якого з елементів активів чи пасивів супроводжуватиметься зниженням якості фінансового стану принаймні за одним з вказаних напрямів його оцінювання.

Висновки до розділу 3

Нині в економіці України через брак власних оборотних активів, викликаний нестабільною економічною ситуацією, спостерігається інтенсивне зростання обсягів дебіторської заборгованості, що має негативний вплив на платоспроможність підприємства

Отже, враховуючи те, що ТОВ «ФОРС-ТЕК» має значні обсяги дебіторської заборгованості протягом аналізованого періоду, хоча із динамікою зменшення, є необхідність щодо її оптимізації. Дебіторська заборгованість за продукцію ТОВ «ФОРС-ТЕК» у 2017 р. становила 17114 тис. грн, у 2018 р. її обсяг становив 9175 тис. грн, на кінець 2019 р. відповідно 7979 тис. грн. Незважаючи на зменшення дебіторської заборгованості за аналізований період на 9135 тис. грн, її обсяг залишається значним.

За результатами розрахунків доведено, що отримана сума оптимального розміру дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» є нижчою за той фактичний обсяг дебіторської заборгованості підприємства яке воно має на кінець 2019 р. та становить 2735 тис. грн.

Слід також зазначити, що оптимізувати дебіторську заборгованості на підприємстві ТОВ «ФОРС-ТЕК» можливо за допомогою врахування важливого в діяльності підприємства показника фінансового циклу.

З урахуванням розрахованих показників діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК», максимальна припустима середньорічна вартість дебіторської заборгованості

для підприємства становитиме 2559 тис. грн. Слід зазначити, що розрахований показник середньорічної вартості дебіторської заборгованості є нижчим за фактичний залишок дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» на 5420 тис. грн.

Враховуючи той факт, що на ТОВ «ФОРС-ТЕК» спостерігаються певні проблеми з ліквідністю та платоспроможністю вважаємо за доцільне запропонувати підприємству взяти за основу модель оптимізації строків оборотності дебіторської заборгованості, оскільки запропонована модель дозволить здійснити розрахунки оптимального обсягу дебіторської заборгованості, який би забезпечив необхідний рівень поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК», та засвідчив би спрямованість фінансової політики на збереження платоспроможності в короткостроковій перспективі.

Для ТОВ «ФОРС-ТЕК» важливим завданням є збалансування обсягів залучення різних джерел фінансування його діяльності з напрямками їх владання в майно відповідно до базових принципів фінансування.

Отже, для забезпечення ліквідності та платоспроможності не тільки в короткостроковій, але й у довгостроковій перспективі керівництву підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» необхідно вжити заходів щодо досягнення збалансованості пропорцій співвідношення між ключовими елементами активів і пасивів, насамперед, за рахунок скорочення оборотних активів шляхом зменшення поточної дебіторської заборгованості, нарощення обсягів власного капіталу за рахунок підвищення прибутковості або додаткової емісії акцій.

Представлені результати дослідження дають можливість робити обґрунтовані висновки щодо позитивних, припустимих та негативних тенденцій у структурі балансу ТОВ «ФОРС-ТЕК» за оцінкою наявних структурних зрушень і відхилень від граничних значень питомої ваги. Крім того, на основі нормативу структури балансу підприємства з'являється можливість встановлення нормативних граничних значень показників фінансового стану, розрахованих на основі даних балансового звіту, за якими

вони відсутні в офіційно затверджених методиках.

Підтримуючи структуру агрегованого балансу в межах представлених нормативів, керівництво може бути впевненим в тому, що підприємство за результатами зовнішнього аналізу, проведеного його партнерами і контрагентами, буде ліквідним, платоспроможним і фінансово стійким. Вихід за межі даних нормативних значень питомої ваги в валюті балансу будь-якого з елементів активів чи пасивів супроводжуватиметься зниженням якості фінансового стану принаймні за одним з вказаних напрямів його оцінювання.

ВИСНОВКИ

Платоспроможність є важливою характеристикою діяльності підприємства та являє собою здатність зберігати рівноважний, конкурентоспроможний стан сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи та адаптуючись до екзогенних та ендогенних чинників в актуальних ринкових умовах. Отже, питання управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства зосереджені в зоні найбільшої уваги як у організаційно-методичному, так і науковому аспектах.

Таким чином, управління платоспроможністю – це складний комплексний процес, що охоплює майже всі складові сучасного фінансового менеджменту. Тільки раціональне поєднання наявних методів та інструментарію управління активами та пасивами підприємства, грошовими потоками та прибутковістю дає можливість досягти бажаних рівнів ліквідності та платоспроможності й забезпечити її збереження протягом тривалого періоду часу.

При цьому головна проблема такого управління полягає в об'єктивному протиріччі двох пов'язаних завдань фінансово менеджменту – підвищення платоспроможності, а також досягнення необхідної рентабельності.

Тому управління платоспроможністю підприємства потрібно будувати на засадах постійного компромісу щодо одночасної мінімізації ризику втрати платоспроможності та ризику втраченої вигоди з урахуванням визначених стратегічних та тактичних пріоритетів фінансово-економічного розвитку підприємства.

Таким чином, сучасні економічні умови господарювання вимагають від керівництва підприємств нових підходів до управління платоспроможністю з урахуванням швидкої зміни зовнішнього середовища, можливості її негативного впливу на результати фінансово-господарської діяльності та необхідності розробки відповідних захисних заходів щодо мінімізації можливих загроз.

Аналіз платоспроможності нами було здійснено на прикладі підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК»

Сукупний розмір власного капіталу підприємства через зменшення його основних складових також знизився на 6277 тис. грн або 36,46%. Фінансова стійкість підприємства погіршується, оскільки зобов'язання підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» зросли на 3134 тис. грн або 12,72% (на фоні зменшення власного капіталу). Втім активи підприємства також зменшилися на 3143 тис. грн. У цілому ТОВ «ФОРС-ТЕК» є прибутковим, однак його фінансова стійкість потребує зміцнення.

Протягом усього трирічного періоду, що аналізується, на підприємстві спостерігається дефіцит швидколіквідних активів для покриття короткострокових зобов'язань, що свідчить про деякі проблеми з короткостроковою платоспроможністю. Зауважимо, що в динаміці величина даного дефіциту платіжних засобів має тенденцію до зростання.

Коефіцієнт ліквідності балансу суттєво зменшився з 2017 по 2018 рр., а в середньому за три роки його значення є недостатньо високим, що свідчить про певні проблеми з ліквідністю ТОВ «ФОРС-ТЕК».

ТОВ «ФОРС-ТЕК» протягом трьох років мало пасивне сальдо платіжного балансу, проте сальдо щодо розрахунків за товари, роботи, послуги було позитивним, тобто активним. Коефіцієнт грошової платоспроможності підприємства у 2019 р становив 0,37, що на 0,16 вище рівня 2017 р та на 0,04 вище рівня 2018 р. В середньому щорічно протягом 2017–2019 рр. ТОВ «ФОРС-ТЕК» було здатне погасити за рахунок наявних залишків найбільш ліквідних активів (грошових коштів) близько 33% своєї заборгованості за короткостроковими кредитами. За цей період поточних фінансових інвестицій не здійснювалося.

Недостатність високоліквідних засобів підприємства призвела до того, що значний обсяг строкових зобов'язань виявився покритим активами з відносно невисокою оборотністю – дебіторської заборгованістю та виробничими запасами товарно-матеріальних цінностей.

Найбільш ефективною є операційна діяльність підприємства, що забезпечує його платоспроможність, оскільки чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК» мав від'ємні значення в 2017 і 2019 роках, а від фінансової діяльності – протягом усіх трьох років, які були проаналізовані.

У середньому коефіцієнт ліквідності грошового потоку відповідає нормативу, що свідчить про задовільну платоспроможність підприємства, проте оцінюючи значення показників ефективності руху грошових коштів у комплексі, слід зробити дещо інший висновок, а саме про незадовільний рівень поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК».

ТОВ «ФОРС-ТЕК» має ознаки фінансової нестабільності, оскільки співвідношення оборотних та необоротних активів не перевищує співвідношення зобов'язань та власного капіталу. В цілому підприємство має високий рівень ризику втрати перспективної платоспроможності, що потребує розробки заходів з удосконалення системи управління платоспроможністю підприємства та шляхів її зміцнення.

Нині в економіці України через брак власних оборотних активів, викликаний нестабільною економічною ситуацією, спостерігається інтенсивне зростання обсягів дебіторської заборгованості, що має негативний вплив на платоспроможність підприємства

Отже, враховуючи те, що ТОВ «ФОРС-ТЕК» має значні обсяги дебіторської заборгованості протягом аналізованого періоду, хоча із динамікою зменшення, є необхідність щодо її оптимізації. Дебіторська заборгованість за продукцію ТОВ «ФОРС-ТЕК» у 2017 р. становила 17114 тис. грн, у 2018 р. її обсяг становив 9175 тис. грн, на кінець 2019 р. відповідно 7979 тис. грн. Незважаючи на зменшення дебіторської заборгованості за аналізований період на 9135 тис. грн, її обсяг залишається значним.

За результатами розрахунків доведено, що отримана сума оптимального розміру дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» є нижчою за той фактичний обсяг дебіторської заборгованості підприємства яке воно має на

кінець 2019 р. та становить 2735 тис. грн.

Слід також зазначити, що оптимізувати дебіторську заборгованість на підприємстві ТОВ «ФОРС-ТЕК» можливо за допомогою врахування важливого в діяльності підприємства показника фінансового циклу.

З урахуванням розрахованих показників діяльності ТОВ «ФОРС-ТЕК», максимальна припустима середньорічна вартість дебіторської заборгованості для підприємства становитиме 2559 тис. грн. Слід зазначити, що розрахований показник середньорічної вартості дебіторської заборгованості є нижчим за фактичний залишок дебіторської заборгованості ТОВ «ФОРС-ТЕК» на 5420 тис. грн.

Враховуючи той факт, що на ТОВ «ФОРС-ТЕК» спостерігаються певні проблеми з ліквідністю та платоспроможністю вважаємо за доцільне запропонувати підприємству взяти за основу модель оптимізації строків оборотності дебіторської заборгованості, оскільки запропонована модель дозволить здійснити розрахунки оптимального обсяг дебіторської заборгованості, який би забезпечив необхідний рівень поточної платоспроможності ТОВ «ФОРС-ТЕК», та засвідчив би спрямованість фінансової політики на збереження платоспроможності в короткостроковій перспективі.

Для ТОВ «ФОРС-ТЕК» важливим завданням є збалансування обсягів залучення різних джерел фінансування його діяльності з напрямками їх владання в майно відповідно до базових принципів фінансування.

Отже, для забезпечення ліквідності та платоспроможності не тільки в короткостроковій, але й у довгостроковій перспективі керівництву підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК» необхідно вжити заходів щодо досягнення збалансованості пропорцій співвідношення між ключовими елементами активів і пасивів, насамперед, за рахунок скорочення оборотних активів шляхом зменшення поточної дебіторської заборгованості, нарощення обсягів власного капіталу за рахунок підвищення прибутковості або додаткової емісії акцій.

Представлені результати дослідження дають можливість робити

обґрунтовані висновки щодо позитивних, припустимих та негативних тенденцій у структурі балансу ТОВ «ФОРС-ТЕК» за оцінкою наявних структурних зрушень і відхилень від граничних значень питомої ваги. Крім того, на основі нормативу структури балансу підприємства з'являється можливість встановлення нормативних граничних значень показників фінансового стану, розрахованих на основі даних балансового звіту, за якими вони відсутні в офіційно затверджених методиках.

Підтримуючи структуру агрегованого балансу в межах представлених нормативів, керівництво може бути впевненим в тому, що підприємство за результатами зовнішнього аналізу, проведеного його партнерами і контрагентами, буде ліквідним, платоспроможним і фінансово стійким. Вихід за межі даних нормативних значень питомої ваги в валюті балансу будь-якого з елементів активів чи пасивів супроводжуватиметься зниженням якості фінансового стану принаймні за одним з вказаних напрямів його оцінювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альнаджар А. Матричний підхід до визначення сутності фінансової безпеки підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. 1(1). С. 74–79.
2. Андріяш А. С., Могилова А. Ю. Особливості управління прибутком підприємства. *Молодий вчений*. 2014. № 6. С. 68–70.
3. Бержанір І. А. Діагностика показників ліквідності підприємств. Фінансове забезпечення сталого розвитку економіки України: монографія / за ред. Слатвінського М. А. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. 151–156 с.
4. Бержанір І. А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2012. Вип. 81(2). С. 142–149.
5. Бержанір І. А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. *Финансы, учет, банки*. 2014. Вип. 1. С. 43–48.
6. Бечко П. К., Непочатенко О. А. Сутність платоспроможності підприємств. *Вісник ХНТУСГ*. 2010. Вип. 98. С. 104–110.
7. Білявська А. В., Мізунська І. Р., Ковальчук Н. О. Аналітичні аспекти управління рівнем ліквідності та платоспроможності підприємств енергетики. *Бізнес Інформ*. 2019. № 1. С. 255–261.
8. Білявцева К. С., Пархоменко О. С. Напрями управління ліквідністю машинобудівних підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2013. № 4. С. 199–203.
9. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс 2-е перераб. и доп. Киев : Ника-Центр : Эльга, 2006. 656 с.
10. Бугай В. З. Методичні підходи до обґрунтування нормативного рівня фінансових індикаторів ліквідності підприємства. *Вісник Запорізького національного університету : Збірник наукових праць. Економічні науки*. Запоріжжя, 2014. № 3 (23). С. 11–21.
11. Бугай В. З., Білий Є. Л. Удосконалення методичного підходу щодо

оцінки поточної ліквідності балансу підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2009. № 1 (4). С. 28–33.

12. Бугай В. З., Шуравіна А. В. Роль ліквідності як інструменту формування фінансової безпеки підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 2 (22). С. 235–243.

13. Букало Н. А., Ляшук В. О. Ефективна система управління дебіторською заборгованістю, як основний фактор впливу на платоспроможність і ліквідність підприємства. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2014. Вип. 11(2). С. 64–70.

14. Бут О. А. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018.- № 3(2). С. 16–18.

15. Власова Н. О., Смірнова П. В. Стан ліквідності та платоспроможності підприємств у сучасних умовах. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 2. С. 84–88.

16. Власова Н. О., Смірнова П. В. Обґрунтування системи показників оцінки рівня ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібною торгівлі. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/2116> (дата звернення: 15.10. 2020).

17. Вовк В., Бугай О. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка. *Галицький економічний вісник*. 2011. №3. С. 169–173.

18. Гаркуша Н. М., Польова Т. В. Теоретичні основи формування ліквідності та платоспроможності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. Вип. 2. С. 183–188.

19. Дробишева О. О., Гречка А. О. Шляхи оптимізації дебіторської заборгованості промислового підприємства з метою підвищення рівня його платоспроможності. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 2. С. 56–62.

20. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. Т. Д. Костенко та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 400 с.

21. Іваннікова О. В. Аналіз платоспроможності як фактора фінансової

стійкості малих підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 2. С. 130–136.

22. Іващенко В. І. Економічний аналіз господарської діяльності: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Київ: НІЧЛАВА, 2011. 204 с.

23. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність». *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 6. С. 30–43.

24. Клименко С. О. Обліково-аналітичне забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. - 2014. Вип. 150. С. 168–173.

25. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент: учеб. пособ. Москва : Финансы и статистика, 2001. 768 с.

26. Козаченко В. Г. Фінансова стратегія платоспроможності підприємства. *Бізнес*. 2009. № 8. С. 41–44.

27. Колузанов К. В., Колузанова Н. О. Аналіз структуризації грошових потоків для прийняття довгострокових управлінських рішень. *Економіка АПК*. 2013. № 12. С. 80–85.

28. Корнівська В. Ліквідність у термінах економічної теорії: посткризові орієнтири розвитку. *Економічна теорія*. 2013. № 2. С. 16–27.

29. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / 3-є вид., перероб. і доп. Київ : Знання : КОО, 2002. 294 с.

30. Коцєруба Н. В. Методичні прийоми та способи аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 35(2). С. 135–141.

31. Крейдич І., Наконечна І., Харченко О. Умови забезпечення платоспроможності підприємств у контексті їх фінансової безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 8. С. 95–101.

32. Крейнина М. Н. Платежеспособность предприятия: оценка и принятие

решений. *Фінансовий менеджмент*. 2001. № 1. С. 3–13.

33. Крилова О. В. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 30–33.

34. Крупельницька І. Г., Юшко Я. І. Проблематика економічного аналізу ліквідності і платоспроможності в сучасних умовах. *Інноваційна економіка*. 2013. № 8. С. 319–322

35. Кулик А. Проблеми організації та методики аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств. *Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем*. 2009. Вип. 14. С. 300–332

36. Лагун М. І. Теоретична характеристика основних методичних аспектів проведення аналізу фінансового стану. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 3. С. 33–37.

37. Лахтінова Л. А. Аналіз платоспроможності та ліквідності суб'єктів підприємницької діяльності : монографія. Київ : КНЕУ, 2010. 657 с.

38. Лахтіонова Л. А. Типи ліквідності підприємств у зовнішньому та внутрішньому фінансовому аналізі на основі відносних її показників. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2013. Вип. 34(1). С. 252–257.

39. Лисун І. Ю. Економічна суть ліквідності та платоспроможності. *Управління розвитком*. 2014. № 3. С. 14–17.

40. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 302 с.

41. Масленніков Є. І. Економічна характеристика методів оцінки ліквідності балансу на підприємствах машинобудування та металообробки. *Економіка: реалії часу*. 2012. №1. С. 59–64.

42. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : КНТУ, 2014. 536 с.

43. Непочатенко О. А. Управління процесом відновлення платоспроможності аграрних підприємств. *Зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва. Серія «Економічні науки»*. 2012.

Вип. 78. Ч. 2. С. 15–21.

44. Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 2. С. 277–283.

45. Олександренко І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6. С. 419–426.

46. Олесенко І. С. Платоспроможність підприємства в системі забезпечення фінансової безпеки: сутність та роль. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 12(3). С. 45–51.

47. Писарева О. А. Теоретичні аспекти аналізу показників ліквідності. *Управління розвитком*. 2013. № 12. С. 68–70.

48. Піддубна Л. І., Власова Н. О., Смірнова П. В. Ліквідність та платоспроможність як індикатори фінансового стану торговельного підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 1 (1). С. 257–263.

49. Рудика В. І., Чемчикаленко А. О. Компанієць. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 33. С. 323–238.

50. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ. : Знання, 2007. 668 с.

51. Скаковська С. С., Пугайко У. О. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 38–46.

52. Скаковська С. С., Пугайко У. О. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 38–46.

53. Сокольська Р. Б., Зелікман В. Д., Акімова Т. В. Фінансовий аналіз: Ч. 2. Спеціальні методи фінансового аналізу: навч. посіб. Дніпро: НМетАУ, 2016. 76 с

54. Солодухин Д. Н. Финансовая стратегия восстановления платежеспособности предприятия. *Финансы*. 2008. № 4. С. 65–67

55. Стасюк Л. Аналіз показників ліквідності і платоспроможності на прикладі ПАТ «ХЗКПУ «Пригма-Прес». *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2014. Том 44. № 1. С. 154–161.

56. Ступницька Т. М., Ніколаєва С. І. Вплив структурних змін форми № 1 «Баланс» на аналіз ліквідності підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 3 (23). С. 75–79.

57. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2006. 344 с.

58. Терен Г. М. Підходи до трактування ліквідності підприємства *Агросвіт*. 2014. № 23. С. 67–71.

59. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. та ін. Фінанси підприємств / ред. .М. Поддєрьогін. Київ. КНЕУ, 2006. 552 с.

60. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. від №14 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (дата звернення 15.08.2020).

61. Уткин Э. А. Финансовое управление : учеб. пособ. Москва : Экмос, 1997. 208 с.

62. Фещенко О. П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. Вип. 19. С. 212–221.

63. Харченко О. С. Управління платоспроможністю підприємства в системі економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 55–59.

64. Чемчикаленко Р. А., Майборода О. В., Дьякова Ю. Ю. Напрями підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності

підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. №12. С. 642–648

65. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ: Знання, 2006. 439 с.

66. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. 196 с.

67. Школьник І. О. Фінансовий аналіз. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 368 с.

68. Юрченко І. С. Теоретичні підходи до визначення та оцінювання ліквідності підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 14. С. 163–165.

69. Depallens G., Jobard J.P. Gestion financiere del'enterprise P.: Sirey 9 edition, 1986. P. 85.

70. Brigham E.F., M.C. Ehrhardt. Financial management : theory and practice. Thomson South-Western, 2008. 1074 p.

71. Fabozzi F.J. Financial Management and Analysis. John Wiley & Sons, Inc., 2008. 1022 p.

72. Heizer J., Rendre B. Operations management. New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2006. 809 p.

73. Trippner P. Analysis of Financial Liquidity Management in the Enterprise and its Impact on the Profiability. URL: http://icfb.rs.opf.slu.cz/sites/icfb.rs.opf.slu.cz/fies/51_tripner.pdf (дата звернення: 09.08.2020).

ДОДАТОК А

Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТОВ «ФОРС-ТЕК»
на 31 грудня 2017-2019 рр.

А К Т И В	Код рядка	31.12.2017 року	31.12.2018 року	31.12.2019 року
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	16	23	46
первісна вартість	1001	76	88	114
накопичена амортизація	1002	-59	-65	-68
Незавершені капітальні інвестиції	1005	377	47	81
Основні засоби	1010	3596	4000	4086
первісна вартість	1011	5816	6474	6795
знос	1012	-2220	-2474	-2709
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	83	77	76
інші фінансові інвестиції	1035	13543	13512	13512
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	2	2	2
Відстрочені податкові активи	1045	0	652	78
Усього за розділом I	1095	17617	18314	17880
II. Оборотні активи		0	0	0
Запаси	1100	4263	3838	5512
Виробничі запаси	1101	1067	931	2167
Незавершене виробництво	1102	1391	1546	2212
Готова продукція	1103	1794	1090	1127
Товари	1104	11	270	6
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	17114	9175	7979
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		0	0	0
за виданими авансами	1130	368	603	443
з бюджетом	1135	1456	1970	2557
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	6	9	543
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	729	2921	3159
Готівка	1166	0	0	0
Рахунки в банках	1167	729	2921	3158
Витрати майбутніх періодів	1170	262	169	216
Інші оборотні активи	1190	38	269	420
Усього за розділом II	1195	24236	18954	20830
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	41853	37268	38710

Продовження ДОДАТКУ А

Пасив	Код рядка	31.12.2017 року	31.12.2018 року	31.12.2019 року
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	227	227	227
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0
Додатковий капітал	1410	1290	1283	1278
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	78	78	78
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	15621	3608	9357
Неоплачений капітал	1425	0	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0
Неконтрольована частка	1490	0	0	0
Усього за розділом I	1495	17216	5197	10939
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		0	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	58	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	4027	5540	1642
Усього за розділом II	1595	4085	5540	1642
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		0	0	0
Короткострокові кредити банків	1600	3408	8923	8521
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	12012	2639	8777
товари, роботи, послуги	1615	2855	1987	1894
розрахунками з бюджетом	1620	19	19	21
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0	0
розрахунками зі страхування	1625	57	69	242
розрахунками з оплати праці	1630	79	74	82
за одержаними авансами	1635	1013	4121	3841
за розрахунками з учасниками	1640	1096	8667	2719
Інші поточні зобов'язання	1690	12	33	32
Усього за розділом III	1695	20551	26531	26128
Баланс	1900	41853	37268	38710

ДОДАТОК Б

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
ТОВ «ФОРС-ТЕК» за 2017-2019 рр.

Стаття	Код рядка	2017 рік	2018 рік	2019 рік
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	39568	23492	40602
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-22180	-15369	-21114
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0	0
Валовий: прибуток	2090	17389	8123	15787
збиток	2095	0	0	0
Інші операційні доходи	2120	9200	8380	9640
Адміністративні витрати	2130	-495	-614	-619
Витрати на збут	2150	-1979	-1091	-1195
Інші операційні витрати	2180	-8427	-8659	-9934
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	15688	6139	13680
збиток	2195	0	0	0
Доход від участі в капіталі	2200	0	0	0
Інші фінансові доходи	2220	40	66	151
Інші доходи	2240	677	1156	334
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0	0
Фінансові витрати	2250	-2001	-1826	-1579
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0
Інші витрати	2270	-1339	-1094	-396
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	13065	4441	12190
збиток	2295	0	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-2960	-809	-2812
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	10105	3633	9379
збиток	2355			

Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Ігнат'єв Андрій Михайлович, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Управління платоспроможністю підприємства ТОВ «ФОРС-ТЕК»» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям *академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи*, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Ігнат'єв А.М.

Дата _____ Підпис _____ Лепьохін О.В.